



# ДОКЛАД

## за проследяване динамиката в развитието и изпълнението на дейностите по проекта в София, България

автори: Зорница Станева § Ина Гергинова

### Въведение

В това въведение имаме за цел да представим в резюме работата с децата от СОУДНЗ „Луи Брайл“, която бе свършена в рамките на изпълнението на проект VISION.

По-долу ще видите детайлните описания на срещите ни с децата и ви приканваме да се запознаете с тях, защото VISION е всичко друго, но не и статистика и информацията, която ще намерите там е всичко друго, но не и скучна ☺

И все пак. От февруари 2015г. до юни 2016г. включително (17 месеца) бяха проведени 30 срещи с деца и младежи от училището, които проявиха интерес и желание да работят в сферата на театралните техники и подходи, за да развият усетно и неусетно умения да се изразяват и да общуват вербално и физически.

Тези, които се претрашиха да работят с театралния екип, са 22 деца и младежи, като посоченият брой участници не включва онези, които са идвали за по една или две срещи, но поради някаква причина са решили, че не се интересуват и няма да продължат да участват.

Всички срещи, с изключение на последните за 2016г. и онези, свързани с танцовия процес, организиран от Ина Гергинова, се реализираха през петъчни дни, защото учебната програма го позволяваше, а децата бяха разделени на две групи – не само защото бройката им беше голяма, но и защото част от тях не оставаха в пансиона на училището, а трябваше да се прибират до домовете си в София с регулярен училищен бус, тръгващ в 15:30. И така, срещаме се с едната група от 13:30 до 15:30, а с втората – от 16:00 до 18:00.

По време на срещите с децата поставената цел не бе тяхното превръщане в актьори, макар че за някои от тях това изглежда доста изкушаващо и талантите им биха им позволили да станат чудесни артисти. Целта бе, посредством театрални техники и упражнения, да им помогнем да станат по-осъзнати относно самите себе си, относно пространството, което ги заобикаля и всички останали в това пространство, относно техните умения, качества, знания, таланти, интереси, способности и да ги научим да



боравят с ресурса, който им е на разположение и да се изразяват вербално и физически по възможно най-уверения начин и със самочувствие.

Няма да назовавам имена, но има сред групата деца, които на първата, на петата, след това на десетата и на петнадесетата среща продължаваха да бъдат доста плахи и неуверени, но за които сега можем да кажем, че са постигнали отличен напредък и буквално са разцъфнали. Защото, в крайна сметка, само отворени към света бихме могли да получим от него, доброто което има да ни даде. Не говорим за откритостта в общуването с учителите, с непосредствено заобикалящата среда, което са съучениците и приятелите в училище. Не става дума за това. Там има дългогодишно познатство, дълбока споделеност, пълно познаване. Говорим за свободата в общуването с външния свят, който започва на една стъпка встрани от училището, от дома, от буса, от салона за гоул-бол.

Всички постигнаха прекрасни резултати, с които целият екип се гордее, но за онези от тях, които бяха най-свити напредъкът е най-видим, защото контрастът е най-значителен – от първата среща та до сега.

Като споменах екип ... и оставам буквално без думи, защото проектът е това, което е благодарение на тази микстура от деца, артисти, фасилитатори и преподаватели, които заедно творят магия. Като започнем от Цвета Балийска, която с много любов и професионализъм ръководи уъркшопите с децата и артистичния екип и която бе подпомагана от безценните Ина Гергинова, Александър Евтимов и Константин Кучев и стигнем до всеотдайния екип от СОУДНЗ „Луи Брайл” – Елка Белокапова, Любомир Велков (още известен като лорд Любо), Деси, Лили, Вяра, Евелина, безкрайно внимателните и търпеливи с нас Роси и г-н Минчев, Дидо, Ивелина и Елиза, които се погрижиха за брайловите потребности на децата и проекта като цяло – всички бяхме в невиджана досега, поне от мен, симбиоза. Допълвайки се, подкрепяйки се когато и както е необходимо, изглаждайки всички изказани и недоизказани недоразумения, обяснявайки и учейки се едни други в името на общата цел – да сме полезни на децата - ние пробивахме невидимите стени, които пречат на комуникацията и които разделят човек от човека в обществото.

Ако сега започнем да говорим и за екипите от Велико Търново, Палермо, Кардиф, Лиеж и Люксембург и свършената от тях великолепна работа, въведението ще се превърне в глава от популярен роман от 19ти век. Ще кажем само, че всички сме големи късметлии, че се намерихме в този проект.

Сърдечни благодарности на всички, които работиха и ще продължават да работят с групата с нарушено зрение. VISION е една прекрасна база за по-нататъшна работа и мултиплициране, а освен това, надяваме се искрено, и промяна за цял живот за голям брой, както деца с нарушено зрение и техните семейства, така и специалисти. Сега имаме по-високи цели – искаме да направим лидерите сред тях фасилитатори на уъркшопи. Нека добавят към своя набор още едно безценно умение, с което да са полезни на други деца и младежи с нарушено зрение, така че да станем свидетели на обратен на домино ефекта, защото театърът има силата да изправя човека – нека все повече и повече човеци повдигнат своя дух на невидимите му криле.



И така ...

## Първата среща в София - 24.02.2015г.

Имаше за цел да се напаснем с децата и учителите и тяхната редовна програма. След като фиксирахме възможностите за работа – на 2 групи, защото част от децата си тръгват с автобус в 15:30 – преминахме към запознаване, всеки трябваше да се представи и да разкаже какво го вълнува и с какво обича да се занимава.

След като останахме насаме с децата („ние“ сме Цвета Балийска – водеща, Ина Гергинова – ко-водеща, Зорница Станева – помощник, фотограф) им помогнахме да застанат в кръг, хванахме се за ръце и водещата започна да обяснява първото упражнение – да се представим един след друг. Стана ясно, че те не знаят какво означава думата „импулс“. Обяснихме, че всеки трябва да каже името си и след това да стисне ръката на другарчето отдясно, за да разбере то, че е дошъл неговият ред. След като всички успяха да се представят, останахме с хванати ръце и се опитахме да направим нещо като мексиканска вълна. Децата отново бяха затруднени, трябваше да минем през всички поотделно, да хванем ръцете им и да им покажем, чрез докосване, какъв е пътят на движението, заедно с него те трябваше отново да кажат как се казват. След това подред всеки изпълваше името си и групата го повтаряше. Някои от тях много се срамуваха. Направи ни впечатление, че още след първото представяне бяха запомнили точната поредност, в която са подредени в кръга, така че ако някой се забавеше с казването на името си, те веднага се обръщаха конкретно към него, за да го насърчат да говори.

Направихме кръг със столове и всички седнахме. Водещата помоли всеки да се представи и да каже по няколко думи за себе си.

Първи беше **Никола**, който каза, че обича да играе шах, харесва математиката и е на тринадесет години, беше закръглено момче с тъничък глас, усмихваше се, докато говореше.

До него седеше **Петър** – на единадесет години, четвърти клас, от Пирдоп. Петър е красиво, мургаво и слабичко момче, което не спираше нервно да мърда на стола почти през цялото време.

След това идва ред на **Зара**, каза, че е на шестнадесет години, беше с дълга руса коса и говореше с интонация, характерна по-скоро за възрастна дама, отколкото за младо момиче. Забелязахме, че тя има зрение, но има някакво друго заболяване, тъй като едната ѝ ръка не беше нормално развита. Зара сподели, че много обича да играе шах и с това запълва свободното си време.

**Вики** сподели, че обича розовия цвят, на единадесет години е, от София и живее близо до училището. Изглеждаше много стеснителна, носеше очила и има полезно зрение.

**Злати** каза, че живее в София, на единадесет години е, сподели датата си на раждане. Беше енергична и усмихната, говореше високо.

След нея беше **Николета**, тя произнасяше думите много неясно, леко се поклащаше на стола, успя да каже, че е на тринадесет години, но не се разбра кое е родното ѝ място, помислихме, че може би има и някаква форма на интелектуална недостатъчност.

Дойде ред и на **Денис**. Още с първото си изречение той разсмя групата. Той е висок, говори уверено, усмихнат е, но забелязахме, че има прояви на маниеристично поведение - паразитно потъркване на очите.

След него беше **Хакан**, дребничко и доста палаво момче, той също сподели датата си на раждане, на единадесет години е, обича математиката, карането на ски и е от София; имаше дрезгав глас и изглежда виждаше, тъй като малко по-късно, когато децата ни разказваха за популярния спорт за незрящи „гоубал“, той уверено се плъзна на пода и

3



изпъна тяло, демонстрирайки как се спасява топката, в която има звънче, за да могат да се ориентират играчите за местоположението ѝ.

**Коста** каза, че е на единадесет години, обърка датата си на раждане и всички се засмяха. Той също изглежда беше от „разбойниците“, правеше много забележки на останалите, беше едро момче, сподели, че играе шах, но повече го влече гоубалът.

На ред беше **Моника**. Тя има дълга тъмна коса и излъчване на млада жена, говори спокойно, и интелигентно. Направи ни впечатление, че когато някой прекъсва или обижда, тя му прави незлобливи забележки, никой не се заяждаше с нея, стори ни се, че се отнася майчински към останалите и те я уважават. Моника сподели, че е десети клас, на шестнадесет години, беше усмихната и остроумна; докато говореше, през цялото време държеше за ръка момиченцето до нея. Каза, че изключително много обича да се занимава с музика, свири на пиано, пее и обожава актьорското майсторство. Сподели, че е работила с Велимир Велев, участвала е в драматизация на разказа „Мъжки времена“ от Николай Хайтов, спомена представлението, което той е поставил с нейни съученици („Сянката на моята душа“).

След Моника беше **Илкай**, тя говореше бързо и тихо, каза, че е седми клас, на дванадесет години (но след две седмици щеше да навърши тринадесет), оказа се, че е сестра на Хакан. Тя беше със светла кожа и кестенява коса, беше слабичка, с нежно лице, и с дълъг бретон, който прикриваше очите ѝ, едната ѝ очна ябълка липсваше. Илкай сподели, че обича да се запознава с нови хора, харесва актьорското майсторство, математиката и английския език.

След нея беше **Клара**, дребничко момиченце, с прекрасна дълга къдрава коса, тя беше много свитичка, а и другите се подиграваха на начина, по който произнася буквата „р“. Въпреки това тя упорито държеше да каже, че е от „Дружба“ (квартал в София); на единадесет години е, затрудни се да каже какво обича, накрая промълви „английския“ и децата отново я нападнаха, този път, защото смятаха, че лъже.

**Снежана** сподели, че е на тринадесет години, седми клас е, родом е от град Силистра, обича да играе с пластелин и да гледа индийски сериали. Снежа изглежда имаше доста голям процент зрение и когато момичето до нея се подсмихна, тя рязко и критично обърна глава към нея.

**Беатрис** беше на ред, тя каза, че е на тринадесет години, обича да спортува, да рисува и да се запознава с нови хора (в този момент Петър подхвърли: „Да, предимно с момчета...“). След нея беше **Настя**, в представянето си, а и след това, в комуникация, тя непрекъснато повтаря паразитното „нали“. Каза, че е родена в Смолян, на осемнадесет години е, обича пеенето, запознанствата и ѝ е интересно да се занимава с актьорско майсторство. Тя беше слаба девойка, с дълга руса коса и говореше доста нахакано, без да се притеснява.

#### (15 деца)

Време беше за игра! Първото, което правихме бяха звукови картини. Започнахме с тропически дъжд, групата трябваше да щрака с пръсти, да пляска с ръце и накрая да тропат с крака, като звукът постепенно се усилва.

Продължихме със звукови картини на гора, селски двор, джунгла и море. Децата се радваха и доста добре имитираха някои животни с гласовете си.



## Втора среща - 06.03.2015г.

Цвета беше изготвила „театрални заповеди“ в стихотворна форма, които определяха някои правила, които децата трябва да спазват по време на театралните занимания. Участниците много ги харесаха. Всички получиха брайлови варианти впоследствие (на следващата среща).

### Първа група

В първата група дойдоха Вики, Злати, **Косьо** (момченце, което беше отсъствало от училище в деня на първата ни среща, петокласник), Коста, Денис и Клара (**6 деца**).

Този път в началото на срещата всеки трябваше да каже името си, с интонация, която съответства на моментното му настроение.

За да подготвим телата за работа, използвахме „въже, спуснато от небето“. Децата трябваше да си представят, че частите на тялото им са завързани за нещо и то ги задвижва, и тегли в различни посоки.

Децата трябваше да се движат в пространството, водени от нашите гласове и да си представят, че преминават през гора, ходят боси в тревата, после по горещ пясък, в желе, по асфалт, след това се разрази буря, валише дъжд, те целите бяха мокри, накрая изгря слънце, което ги обля със своята топлина.

Шестте деца се разположиха на една от пейките в игротеката, Ина седна на пода срещу тях и започна да им разказва за танца. Денис любезно ѝ предложи да ѝ отстъпи мястото си и тя се възползва от неговите думи, за да обясни, че в съвременния танц съществуват земни техники (изпълнителите се движат главно по пода); разказа за възникването му, като бунт срещу строгите балетни норми (обясни накратко в какво се изразяват те); за енергията, чрез която танцът въздейства, за свободата и възможността сами да създаваме движения; поясни, че не толкова формата, а усещането, което предизвиква движението у нас и другите, е това, което допринася за магията на съвременния танц. Денис беше впечатлен от факта, че съществува театър, в който танцът и музиката са основни изразни средства, чрез тях се предават послания и може да бъде разказана история. Ина попита всяко от децата как си представя танца. Знаехме, че особено за тези от тях, които никога не са виждали, той е просто едно абстрактно понятие, за което са слушали и което познават вероятно единствено през естествената си нужда да се движат под звуците на музика, която ги вълнува. Клара много красиво и метафорично оприличи танца на „музика с пътечка“, за Денис той беше „поредица от взаимно свързани движения, синхронизирани с музиката“. Коста беше лаконичен, каза просто „музика“, като се има предвид, че той е виждал преди влошаването на глаукомата, не говорим за отсъствие на друга представа, а по-скоро за нежеланието да я сподели. На Косьо му беше много трудно да се изрази. Ина мълча дълго. Обясни му, че каквото и да каже, то няма да е грешно и тя само иска да разбере каква е неговата представа, накрая той отвърна само, че не може да си го представи. Достатъчно удовлетворени бяхме от факта, че той все пак позволи контакт и че разбира въпроса (по-късно научихме, че Косьо страда от детска церебрална парализа в начален стадий...). Злати си представяше „жени в рокли, които танцуват“, а Вики – „хора, които танцуват балет“.

Съвременният танц често се изпълнява в тишина, като ритъмът и динамиката се създават изцяло от танцьорите, от тяхното движение в пространството, контакта с пода, удари и плясъци по собственото тяло. Ина реши, че може да потанцува на децата,





надаваше се те да чуят нейния танц, да усетят емоцията му, и енергията, съчетана с непосредствената ѝ близост до тях, да ги заинтригува. Докато се движеше Ина, Денис изказваше предположения за чувствата, които тя изразява чрез танца, слушаше внимателно, каза, че усеща напрежение, безпокойство, че дишането ѝ подсказва отрицателни емоции. Ина промени качеството на движение, беше много близо до децата и тогава Денис попита дали може да променя емоциите, които изразява, а тя тихо отвърна: „Може!“ точно пред лицето му, той и Коста се засмяха, изненадани от това колко близо беше до тях. Коста се пошегува, че му звучи сякаш Ина бърше пода, другите деца само мълчаха и слушаха, Злати каза, че не може да определи чувството, но усетихме, че всички се развълнуваха.

Продължихме с имитация на животни, всяко от децата трябваше да си избере животно, да се опита да се движи като него и да издава характерни звуци. Това се оказа далеч по-лесно за децата, изведнъж се появиха кучета, змии, лъвовете; Денис се превърна в маймуна, беше смел, подскачаше и пищеше, беше толкова убедителен, че Цвета даде задача всички да „станат маймуни“. Децата се забавляваха и общуваха помежду с пискливи звуци и побутвания. След това групата се превърна в ято птици, разперили ръце в полет.

Последва разделяне по двойки и всеки трябваше да скулптира тялото на другия. Първата задача беше да направят животни - птица и котка, а втората - да изобразят така, както си ги представят, понятията „среща“ и „пътуване“. Тези, които първо бяха скулптори, после бяха скулптирани и обратно. Благодарение на подхвърлянето само на няколко идеи от страна на водещите, скулптурите, олицетворение на субективни (дори, може да се каже, абстрактни) понятия, се получиха много по-изразителни от тези на животните.

Във връзка с дисциплината, която често бе нарушавана от подигравки и забележки, водещите въведоха „вълшебното звънче“, индийски музикален инструмент - две плоски метални форми, свързани с връв, които - при удар една в друга, издават специфичен, продължителен звук. Щом го чуа за първи път, децата останаха, за секунда, като хипнотизирани, бяха изключително впечатлени. Ина им обясни, че това ще бъде звукът, който призовава групата да запази абсолютна тишина - инструментът е магичен, а пространството, в което се събираме е специално, тъй като именно в него, ние заедно ще творим, ще правим нещо значимо и за целта, трябва да бъдем отбор, да се подкрепяме и да си помагаме. За наша изненада, почти винаги, когато използвахме звънчето в срещите си от тук нататък, децата наистина замлъкнаха мигновено.

Завършихме заниманието си с упражнение за доверие. Групата се подрежда в кръг, един от участниците влиза в центъра, залита и се отпуска, а останалите трябва да поемат тежестта му и да си го подават един на друг, така че той в нито един момент да не влиза в равновесие. Всички преминаха през центъра, много се забавляваха (но и се смущаваха от контакта момче-момиче). Децата си тръгнаха щастливи. Бяхме много изненадани от факта, че те съумяха да останат концентрирани и да работят близо два часа, без нужда от почивка.

### Втора група

Във втората група дойдоха Настя, Снежа, Любка, Николета и **Мумко** (не го бяхме виждали) **(5 деца)**; много сърдечно се запозна с мен, като обхвана дланта ми с двете си ръце, когато се ръкувахме, той беше на деветнадесет години, имаше голяма нужда да споделя, прегръщаше ни, искаше да общува с нас в социалната мрежа, да ни запознава със свои учители и какво ли още не, имаше obsесивно поведение и крещяща жажда за внимание.



Цвета представи една малайзийска песен, чийто текст в превод гласи: „Щастлив съм тук, щастлив съм там, щастлив съм навсякъде.“ Ина помогна със заучаването на простата хореография, която включва две стъпки встрани, завъртане около себе си и подскочане в кръг, по двойки - под ръка.

След кратко обсъждане на любими приказки, достигнахме до избора на „Хензел и Гретел“. Разпределихме ролите и преминахме набързо през действието, като водещата подаваше реплики на децата и те ги повтаряха. След това трябваше отново да разиграят цялата приказка сами. Настя беше Гретел, Митко - Хензел, вещицата беше Снежа, Майката - Любка, бащата - Зори, а Ина и Цвета - звуковата картина на средата. Настя беше много артистична, умело боравеше с интонацията си и добре беше запомнила репликите. Оказа се, че децата много обичат да слушат записи на аудио приказки, може би на това се дължеше и впечатляващото представяне на Снежа, която изцяло се потопи в образа на вещицата, беше смела, хвърляше се по пода, обогатяваше репликите си, преправяше успешно гласа си (тя е слабовиждаща, това определено дава своето отражение върху психо-физическото ѝ поведение).

И в тази група Ина разказа за танца и попита децата какво си представят, когато чуят тази дума. Настя направи асоциация с „бална зала, пълна с хора“, Снежа - с индийска музика (явно тази тема беше актуална за нея в момента), Николета не можа да се изрази ясно, но все пак опита да каже нещо. Описанието, което Митко даде, ни направи впечатление, сякаш имаше сексуален елемент, той каза, че си представя „мъж и жена, между които има любов, те танцуват само двамата“.

Отново опитахме задачата със скулптирането, в тази група имаше съпротиви. Настя каза, че не може да кляка (тя има слабо телосложение, мускулатурата ѝ не е развита), Снежа се стараеше, Николета беше пасивна (разбрахме обаче, че има частично зрение, тъй като забеляза шала на Ина и неговия цвят), Митко не преставаше да задава въпроси и не се опитваше да намери, какъвто и да е физически израз в тялото си. Пуснахме им няколко стила музика и постепенно всяко от децата се пораздвижи. В един момент между Настя и Снежа се разрази изненадващ конфликт и Ина отново въведе „вълшебното звънче“. Реакцията беше аналогична на тази в първата група. Момичетата се помириха. Направихме споделяне, в рамките на което децата задаваха на водещите много въпроси за професионалната ни театрална работа. Заниманието ни приключи.

Ина Гергинова „След тази първа действена среща в две групи и след петте часа, прекарани в училището, бях изтощена. Емпатично усещах в себе си нуждата на децата от внимание и от място, където те да изразходят енергията от всички свои съдържани, неизказани чувства и мисли, да преодолеят „затвора“ на телата си, които се явяваха бариера за тяхното експлицитно изразяване, за връзката им с другите и със средата, и за постигането на онази детска свобода на изследване и опознаване на света, която бушуваше вътре в тях, но външно - в техните тела, цареше тишина...“

**Трета среща - 13.03.2015г.**



### Първа група

Този път присъстваха Злати, Вики, Клара, Илкай, Косьо и Беатрис. **(6 деца)** Хакан и Коста, които до преди малко участваха в репетиция в същата зала, се оправдаха с домашно по математика, което не могат да отложат за друго време.

Раздадохме театралните заповеди на брайлова азбука на децата, прочетохме ги заедно, тези, които не ги бяха чували, също ги харесаха. После Ина извади две малки тарамбуки. Всеки трябваше да "изтупка" как се чувства и да си каже името. Задачата им допадна. Впечатляваха се от самите тарамбуки и с интерес ги опипваха, за да разучат формата им, после съсредоточено, изследователски опитваха как звучат и изсвирваха настроението си; някои бяха по-припярни, бързаха да им мине редът, други се притесняваха, срамуваха се или пък казваха, че не могат, но все пак всички опитаха. Обяснихме им, че не е нужно да могат да свирят, искаме просто да проверят как звучи моментното им чувство. Коста дори се увлече в изследването. Предложихме на децата да направят диалог с тарамбуките и след това тези, които са слушали, да кажат на какво им е заприличал той. По-голямата част от „разговорите“ напомняха спорове, имаше най-различни нюанси, но дори "да се караха", в повечето случаи, участниците се „изслушваха“ и диалогът вървеше динамично, но гладко.

Вече добре загрели преминахме към следващата игра - "История по дума". Както бяхме седнали в кръг, всеки трябваше да казва по една дума (вкл. междуметия, предлози и пр.), за да се получат логични изречения, които да образуват цяла история с начало, завръзка, кулминация и край.

Вики, която единствена чете заповедите с уголемен шрифт, най-много се стесняваше и бавно подаваше думи, а когато някой се забави, другите непременно започваха да му правят забележки. Косьо също от време на време се притесняваше, започваха тиковете (в ръцете – като изтръскване на дланите и пръстите, в устните - присвиване, очите му се движеха много бързо наляво-надясно, клатеше глава), но все пак казваше думи и то - много на място. Направи ми впечатление, че ако децата усетят или видят някой да се клати, или да е неспокоен, веднага му правят забележка. Забелязвах, че те свободно разговарят за тези неща. Успяхме да "навържем" цели две истории; и в двете имаше елемент на трилър – или някой застрелваше зайчето, или главният герой го ухапваше вълк, докато търси кучето си в гората, но в общи линии приказките бяха логични, и завършваха с щастлив край, доколкото това беше възможно.

Станахме и магнахме столовете, за да се раздвижим. Опитахме следната игра: едно пляскане означава клякане, две пляскания - подскок, три - завъртане, четири - клякане и подскок. Направи ни впечатление, че децата, които не виждаха изобщо, като Илкай, бяха много концентрирани и най-бързо запомниха командите, беше им трудно да ходят из пространството между плясканията, по-скоро стояха на едно място. После опитахме задаване на прости конкретни команди за движение, бързо – една след друга (напр: дясна ръка - горе, клякане, лява ръка - горе, дясна ръка - долу, подскок, завъртане, ръце - на кръста, крачка напред, ръце - встрани и т.н.). Когато решихме да повторим, те помнеха по-добре от нас поредността на подадените първия път команди. Последното, което опитахме с тази група беше задача за жестови пози. Първата трябваше да бъде ядосана, стигнахме до поза със скръстени отпред ръце и смръщени вежди; налагаше се да нагласяме ръцете и да докосваме междувеждията на някои от децата, защото те нямаха представа какво точно представляват тези позиции, а мимиките им бяха особено трудни, правеха най-различни муцки. Илкай отново прояви своята артистичност - макар и





напълно незряща, тя заемаше така убедително позите, дори смръщването ѝ се отдаде по-бързо, отколкото на останалите.

Опитахме поза на учудване, с разперени ръце и леко отворена уста, изплашена поза - с ръце пред устата и тъжна - с прибрани до тялото ръце и сведена глава. За всяка от позите децата свободно издаваха много точни звуци, отново вербалният израз беше много по-лесен за тях от физическия.

Много мислихме за подходи, чрез които да запознаем децата с движението, с влизането в образи, с изразяването на чувства през тялото и по други начини, с други средства, различни от словесните, мислихме как малко по малко – от просто към по-сложно, да приучим телата им да се движат по-уверено, контролирано и осъзнато в пространството.

## **Втора група**

Във втората група дойдоха Моника, Снежа, Николета, Настя, Петър, Никола и Митко (7 деца).

Преди да започнем Ина разговаря с Николета, за която вече знаем, че има някакъв проблем, говореше трудно и не беше ясно кога проследява мисълта, тя обаче вижда; успя да попита дали ще има награди, Ина се опита да разбере какво си представя под “награди”, но тя не можа да ѝ отговори и Ина ѝ обясних, че нашите награди не са материални, те са в преживяването, в играта и в по-доброто познаване на себе си след това. Усмихна се.

Четохме театралните заповеди. Започнахме с представянето с име и чувство, изсвирено на тарамбука, продължихме с диалога. В тази група това много се хареса, повечето опитваха по няколко пъти, Моника даваше много точни определения за това на какво ѝ приличат разговорите, използваше хубави, конкретни думи с много нюанси (припрян, тревожен и др.). Представянето с тарамбука даваше много ясни индикации за моментното състояние на всяко от децата, някои бяха откровени, искаха да се оправдаят, че не могат да свирят, но когато ги насърчавахме да опитат, те се постаряха. Други бяха по-експресивни и шумни, но гледаха да “претупат” изсвиреното, само и само редът им да мине по-бързо. Никола едва дочака някой да разпознае тъгата в неговото представяне и побърза да сподели, че е нещастно влюбен - момичето, което харесва, не отвърща на чувствата му. Темата за любовта развълнува групата. Продължихме с музикалните диалози, децата се убедили колко изразителен може да бъде звук, който те сами произвеждат с помощта на инструмент, без непременно да умеят да свирят на него.

Опитахме да създадем история по дума, но този път, това представляваше голямо затруднение, Снежа се стъписваше и все не се сещаше за подходяща дума, останалите се дразнеха, тя се разсърди и каза, че “ще се отпише от актьорското”, според нас просто искаше да получи внимание от водещите. Няколко пъти започвахме, Никола и Петър все се опитваха да предложат думата “любов” за начало, Николета не съумяваше да вземе никакво участие, помолихме я да бъде публика, тя не се обиди, дори ми се стори, че това впоследствие я мотивира да бъде по-активна.

След много опити успяхме да скалъпим една история, чиято логическа нишка към края отново се изгуби (очевидна разлика с първата група). После водещата предложи да направим „вампири“ (забавна игра, която се играе със затворени очи, трябваше тези, които са слабовиждащи да не гледат; един е вампирът, той трябва да хване някого за раменете - така превръща и него във вампир, той, от своя страна, надава “смразяващ писък” и вече също може да превръща другите; когато двама вампири се срещнат надават “злокобен смях”, играта свършва, когато всички са станали вампири); на децата им беше нужно време да разберат правилата.



Настя се сети за малайзийската песен от миналия път и продължихме с нея. Стигнахме до позите на тялото, които изразяват чувство. Отново бяхме изумени от интуицията на вродено незрящите - Настя и Моника направиха най-сполучливи и убедителни пози и то без да се налага ние да нагласяме телата им, позите дойдоха изцяло от тях и бяха много органични (за тъгата Настя беше закрила лицето си с ръка, свита в лакътя, а Моника беше поставила ръка на бузата си и беше навела леко глава, при гневната поза най-трудни отново бяха мимиките, някои от децата въобще не можеха волево да смръщят веждите си, позите на изненада и радост бяха по-лесни за момчетата). Избраха си една от позите, замръзнаха в нея и трябваше спонтанно да кажат изречение, Настя се притесняваше да говори от първо лице, но това, което каза беше адекватно на заетата тъжна поза, Моника излъчваше меланхолия и каза: „Как искам да дойде лятото!“. Можеше да пресъздава емоции и настроения на енергийно ниво.

Тъй като настроението беше любовно, избрахме да разиграем „Пепеляшка“. Раздадохме ролите. Моника влезе в две роли - тази на мащехата и тази на феята, излъчването ѝ беше впечатляващо, долавяше различните характерни нюанси и за двата персонажа, артистичността ѝ обаче оставаше по-скоро във вербалния израз, тялото почти не участваше. Настя беше Пепеляшка; когато се вълнува тя също демонстрира ярко маниеристично поведение. В ролята на принца, Петър беше поразителен – без изобщо да се срамува или съпротивлява, той смело падна на колене и предложи брак на Пепеляшка, целуна ѝ ръка, изразяваше се любезно, беше галантен, не му бяхме показали какво да прави, нито му бяхме подали реплики; беше чудесен.

Двамата с Настя направиха опит за танц, показахме им хвата за валс, но не можахме да постигнем повече от поклащане. Петър беше много подвижен, но Настя проявяваше явно нежелание да изследва тялото си. Приказката завърши с бал, а с него приключи и нашето занимание.

#### Четвърта среща – 20.03.2015г.

Ина и Цвета обсъждат възможността Ина да организира провеждането на паралелен на театралния, процес, насочен изцяло към движението. Ина имаше намерение да си даде още време, за да опознае децата по-добре и да си избере четири или пет деца, които показват интерес към изследване на тялото и движението.

С Цвета обмисляха още - различни упражнения за движение с цялата група; „говорене“ само (!) през движение; танц с въздуха като партньор; ластик, който да свързва всички в диагонал и те да правят движения със замръзване в поза на финала (на канон); редици - от по трима, които да правят крачки (на бройка) – поза - разтапяне и пак същото, като на всяко „раз“ тръгва следваща група. Мислехме за координации и прости упражнения за баланс, за осъзнаване, и пренасяне на тежестта.

#### Първа група

Клара, Николета и Коста (3 деца)

Една от учителките (която много ни съдейства) се извини, че децата няма как да присъстват, тъй като репетира за пролетното тържество в понеделник и им остава много малко време за подготовка.

Отначало бяхме само с Клара и Николета, но скоро след тях се появи и Коста. Днес той беше много разговорлив; разказа ни, че страда от глаукома, допреди две години е виждал,



правили са му операции тук и в Германия, и смята, че заради лекарите състоянието му се е влошило. Оказа се, че семейството му държи заведение и там Коста свири на барабани и на перкусии.

Решихме да направим история по дума. Коста беше много активен, опитахме да включим Николета, но той беше нетърпелив - първоначално й подаваше думи, тя ги повтаряше, но в един момент съвсем спря да участва логически и само слушаше играта. Времето ни свършваше, успяхме да създадем една история за златната рибка.

### **Втора група**

Участват Моника, Митко, Никола, Петър, Снежа, Настя, Николета, Любка и Петра (**9 деца**) Моника дойде по-рано. Беше донесла своя компютър и след известно суетене (тъй като гласовата програма не работеше добре), успяхме да пуснем двете песни, с които щеше да се явява на конкурс (следващата събота) и с които искаше Ина да ѝ помогне движенчески. Докато пееше ние се просълзахме, беше наистина вълшебно. Поздравихме я, беше удивителна. Поговорихме си, беше щастлива, че толкова ни е харесало как пее, сподели, че е самокритична и иска да бъде перфектна, Ина я увери, че почти всички артисти се чувстват така. Разбрахме, че родителите ѝ са от селце, близо до Козлодуй, родена е на 24-ти март и скоро ще навърши седемнадесет години. Направи ни впечатление колко е осъзната и отдадена, иска да се учи, изкуството истински я вълнува.

В това време дойдоха и останалите деца. Николета, която живее в пансиона на училището често идва, и в двете групи. Освен вече известните ни деца се включиха и две нови момиченца – Любка и Петра.

Цвета предложи Моника да изпее песните пред групата, Цвета щеше да показва движения на останалите, докато Ина работи с пеещата госпожица. Докато пееше баладичната песен, Ина стоеше зад гърба ѝ, държеше ръцете ѝ и ги направляваше в различни жестове, съобразени с текста, емоцията и градацията в аранжимента. При по-динамичната песен, Моника истински се ентусиазира, защото имаше “повече танц” - движения в ханша и ръцете; оказа се много трудно за нея да изолира хълбоците и да се движи само от тях, след като Ина ѝ показва, ѝ стана малко по-лесно, продължаваше да опитва с голямо удоволствие, усърдие и стремеж

да изпълни движенията по-точно.

Докато пееше втората песен, Ина мина и през някои от другите деца, Снежа най-лесно усвои движението в ханша, но тя като че ли виждаше най-добре от всички в групата, беше смела, и движенческата ѝ култура беше по-богата от тази на останалите. Днес Настя се стараяше, въпреки това първоначално тазът ѝ не помръдваше, местеше само горната част на тялото, след малко тактилно “обяснение”, направи няколко движения с ханша, но като цяло тя най-много се затрудняваше в движенията.

Децата бяха изпълнени с ентусиазъм, явно много искаха да се движат.

Затова продължихме в тази посока, отне им малко време, но (почти) сами се подредиха в редица, за първи път опитахме елементарно движение, по бройка, в синхрон. След известно време обяснения, разбраха, че на “раз” трябва да направят крачка надясно, на „и“ - да прибавят ляв крак до десен, на “два” да направят крачка наляво, на „и“ прибавят десен до ляв. Дори подобна елементарна координация изискваше много концентрация и голямо усилие от тяхна страна, както и вербално съпровождане точно в изписания по-горе вид. Почти успяха да се уеднаквят, опитахме да забърза темпото, забавлявах се и се справяха доста добре.

И този път им отне време да се подредят - отново сами, в колона, с профил към нас. Попитахме всеки от деветимата как се чувства и с общи усилия измислихме пози, които



да изобразят това, повечето отговори бяха „добре“, „супер“, Никола си оставаше „влюбен“, но с тялото си всеки от тях, макар и много обрано, се изразяваше по свой уникален начин. Засилихме и уголемихме позите, всеки запомни своята и новата задача беше да ги направят в канон. (Моника отново предложи много изразителна поза - застана като фламенко танцьорка, трябваше само малко да изтегли ръцете си нагоре, да обърне крака ѝ и позата беше съвсем завършена).

Първо по номера - от 1 до 9 - Ина ги изрича, те знаят поредността и местоположението на всеки в колоната, правят позата, и остават в нея до края. Справиха се прекрасно, после върнахме вълната (от 9 до 1), след това повторихме същото, но този път знакът беше само пляскане; въпреки че Ина вървеше и пляскаше близо до всеки, който е наред, това ги затрудни повече.

После опитаха да изпълнят канона без наша помощ - само като се усещат един друг, първият път се справиха брилянтно, за нас беше много вълнуващо да видим тези деца, които виждат с уши и с тела. Отзад напред се затрудниха, тъй като Николета, Любка и Петра бяха твърде плахи и другите не можаха да ги усетят добре. И все пак, тази задача имаше удивителен успех, особено - като за първи път.

Последният движенчески опит за тази ни среща се оказа най-труден, отдаваме това и на умората, тъй като - за разлика от вербалните театрални игри, движението коства на децата много повече усилия, концентрация и напрежение, съответно и по-бързо започват да се нуждаят от друг тип активност, за да си починат. Разделихме ги в три групи по трима. Отидохме в единия край на стаята. Всяка група трябваше да действа в синхрон, Ина броеше „раз, два, три и“ (крачки - десен, ляв, десен, прибирам ляв до десен), поза, разтапяне - бавно отпускане на крайниците до неутрална позиция - за още три такта (четири, пет, шест). В първата група бяха Никола, Митко и Петър.

Петър беше много активен, съсредоточен и заинтересован, много бързо разбра задачата и още, докато Ина обясняваше, той се опитваше да изпълнява командите. Особено трудно се оказа разбирането на това, че не се налага крачките да са специални, а съвсем обикновени, ежедневни и че след третата крачка просто трябва да приберат ляв крак до десен, за да направят позата и после отново да започнат с десен крак. След няколко опита и обяснения разбрахме, че е време да спрем с движенческата работа и се насочихме към разиграването на приказка. Още в началото на срещата се чуха желания приказката да бъде с криминален сюжет. Всички седнахме, отне малко време, докато децата успеят да запазят тишина и да се изслушват един друг. Всеки трябваше да изрази своето предпочитание, половината от децата се въздържаха от мнение, оставиха на останалите да решат.

В крайна сметка избрахме „Тримата братя и златната ябълка“. С помощта на децата си припомнихме сюжета, Петър разказа сам почти цялата приказка, Снежана понечи да се намеси, той ѝ каза, че бърка историите и тя отново се наежи. Разпределихме ролите. Митко беше най-големият брат, Петър - средният, а влюбеният Никола - най-малкият брат (модифицирахме малко сюжета, в края на приказката най-малкият се влюбваше от пръв поглед в третата дъщеря на ламята, а останалите двама - в другите две дъщери). Дъщерите играха Настя, Моника и Снежана. Николета, Любка и Петра бяха дървото със златната ябълка и кладенеца, който води към подземното царство. Ина, Цвета и Зори бяхме ламята. Петър беше изключително креативен, измисляше сам репликите си без никакво затруднение, дори използваше метафори и точни сравнения в играта, беше изпълнен с енергия, мятеше се на пода (за да спи!), скачаше, превърташе се, показва страхотен интерес към движението и много се зарадва, когато Ина му каза, че в съвременния танц подът често се използва и че може да му помогне за някои превъртания. Изглежда изпитваше истинско удоволствие, докато играе, единствено

12



малко се срамуваше да използва интонации, явно беше превъзбуден от интензивната среща, защото накрая започна много да се смее и за разлика от предишния път (сега трябваше да предложи брак на Моника), се разконцентрира, и започна да излиза от роля. Когато му припомним за миналото му представяне обаче, той решително падна на колене и ѝ целуна ръка. Митко и Никола далеч по-трудно измисляха своите реплики, трябваше буквално да им се диктува, разсейваха се и участваха половинчато. Дъщерите бяха съсредоточени, но като че ли не толкова заинтригувани, Моника изигра и старецът, който отвежда братята до кладенеца, стараше се да бъде експресивна, като опитваше с тялото си някои от позите, които бяхме правили. Трите момичета, които играха дървото и кладенеца се чувстваха удобно в тези роли, защото не се изискваше от тях да говорят, видимо се забавляваха. Приключихме с приказката и децата се разотидоха.

### **Пета среща – 27.03.2015г.**

Първа група и единствена, заради Великденската ваканция, за която някои деца си бяха вече заминали.

Участват Денис, Митко, Настя, Злати, Косьо, Клара, а след часа по лека атлетика - и Моника (**7 деца**).

Тъй като разполагаме с по-малко от час, а някои от децата не бяха участвали досега в тази игра, решихме да направим “история по дума”.

Настроенията отново бяха любовни, този път романтичната нишка тръгваше от Настя - всеки път, когато успееше да подведе историята в такава посока, тя толкова се радваше, че лицето ѝ се озаряваше от широка усмивка и започваше да прави характерните за нея движения – въртеше глава и кършеше ръце. Всички деца участваха много адекватно, внимаваха, следяха логиката. Клара и Злати подхождаха повече по детски (но това беше съвсем естествено за възрастта им). Косьо все повече ни впечатляваше с интелигентността си. Винаги, когато формулираше мислите си, точно преди да ги изрече, той също започваше интензивно да прави своите повтарящи се движения – тръскане на ръцете, присвиване на устните и щом успееше да се изрази, те постепенно отшумяваха. Изненадахме се, че за Митко логичното мислене и формулирането на изречения, се оказваха проблем; когато общуваше, той говореше свободно, но налагаше ли се да слуша, да внимава, да следи историята и да структурира изречения (втората част беше - история по изречение), той нито граматически, нито логически се справяше. Денис особено много се дразнеше от това, а Моника “пускаше” остроумни, незлобливи шеги по адрес на Митко. Виждахме, че Денис иска да поведе историята към фантастичния жанр и когато Ина започна активно да му съдейства в това начинание, той така се зарадва - не каза нищо, но усмихнат се обърна наляво към нея и очевидно много добре знаеше точно как е позиционирана, защото уверено посегна и я погали по главата, в знак на благодарност.

### **Шеста среща - 17.04.2015г.**





Това беше първата ни среща след пролетната ваканция и много от децата все още не се бяха върнали от родните си места. Част от тях живееха в пансиона на училището и се прибираха при семействата си само два-три пъти в годината.

Една група – участници: Коста, Злати, Вики, Илкай, Беатрис, Косьо, Клара, Петър, Митко, новото момиче, за което това включване беше единствено **(10 деца)**

Учителката на 5-ти клас - Росица Милчева, която е много отзивчива и винаги ни съдейства, успя да намери и останалите деца, които обикновено идват в късния следобед, за да работим с всички наведнъж в една група, тъй като в противен случай втората група щеше да е от три-четири деца.

Първи се появиха Коста, Злати и Вики. След малко към нас се присъедини и Илкай, опитахме се да научим от децата какво е актуално за тях в този момент. Вики беше много смутена, не смееше да каже и дума, тя често е пасивна и мълчи. За сметка на това, приятелката ѝ Злати е много разговорлива, усмихната; каза, че в това топло време предпочита да кара колело (чудехме се как го прави, защото думите ѝ звучаха реалистично, а не като нещо, за което само си мечтае), но има много домашни, толкова ѝ е топло, че би се плъоснала в някой студен басейн, повтори това няколко пъти. Илкай мислеше за компютърни игри и с Коста се заговори за някаква поредица от игри за незрящи. В това време учителката доведе Беатрис, Косьо, Клара, Петър и едно ново момиче, което не беше идвало досега (очите ѝ играеха, но веднага забелязахме, че има голям процент зрение - по начина, по който се държеше, движеше и по гамата от мимики, които забелязахме, че използва).

Седнахме в кръг и всеки трябваше да каже как се чувства. От всички деца, по различен начин, излезе едно и също съдържание: колко много "ги мързи" да учат, как не желаят да са на училище, а предпочитат в това хубаво време, да са все още във ваканция. Част от децата бяха много нетърпеливи, когато се очакваше от тях да изслушват другите. Петър както винаги беше изпълнен с енергия и беше неспокоен на стола си, клатеше се и правеше паразитни движения - досега не го бях виждала такъв. Беатрис се опитваше да се закача с останалите с тона на Коста, сякаш, за да му се хареса, а самият той - когато дойдеше реда на някого - не можеше да изтърпи и секунда мълчание и започваше да се заяжда или да се подиграва.

За пореден път ни направи впечатление, че използват свободно изрази като: „Днес не съм го виждал“, „Тази игра е за слепи“ и т.н. Те самите изобщо не се интересуват от официалната цензура, която зрящите от неудобство прилагат в общуването си с тях.

Още в началото на срещата Коста изяви желание да играем отново на „история по дума“. Първият ни опит не беше много успешен. Ставаше въпрос за някакво момче, което прави пакости. Бети обаче го кръсти Коста. Той започна да приема всичко в историята много лично, заплаши Косьо да внимава какво говори. Цвета обясни, че все пак героите в приказката са измислени и целта не е да се адресираме едни други чрез тях. Щом някой се замислеше, Бети и Коста веднага започваха с нападките. Опитахме с втора история за някакъв мъж, който обаче отново се оказа „непослушен“. Бети, макар че се подиграваше на другите, няколко пъти въобще не успя да реагира адекватно и да подаде логични думи, а тъй като и Коста от време на време се затрудняваше, Ина използва момента да отбележи, че е добре да бъдем толерантни, защото на всеки може да се случи да се забави със своята дума. И тази история не се получи. В края на играта към нас се присъедини и Митко.

Продължихме с раздвижване. Опитахме се да направим ставна загрявка. За пореден път се убедихме, че явно не възпитават у децата отношение към движението откъд

14



ежедневните нужди. Те не знаеха как да правят кръгови движения с китките, лактите и раменете си. Някои от тях открито си признаваха, че “ги мързи” да клекнат дори веднъж, а когато го правеха, кривяха коленете си и ги събираха едно към друго. Опитвахме се, чрез допир и словесни напътствия, да обясним на децата как е правилно и безопасно за телата им, да се движат. Нито едно от тях не можеше да пипне с пръсти пода, когато се навежда напред с опънати крака. Опитахме баланс на един крак и везна, за наша изненада голяма част от децата успяваха да се задържат за кратко без да залитат, особено след като им обясних, че трябва да имат усещане за “изтегляне” (издължаване) на опорния крак. Особено впечатление ни направи Илкай. През цялото време тя беше много концентрирана, слушаше и търсеше да усети моето докосване, за да разбере как се изпълняват движенията, щом веднъж намереше баланса, оставаше така без да помръдне, сякаш у нея цареше изключително вътрешно спокойствие (това обаче се случваше при едва отлепен от пода крак). Цялостното ни впечатление е, че децата са доста обездвижени.

След загревката опитахме да направим „плетеница“. Всички се хващат за ръце в кръга и без да се пускат, трябва да се заплетат и да се разплетат. Направихме го по възможно най-лесния начин, получи се добре. Разбрахме обаче, че децата нямат развита чувствителност за партньорство, те дават свобода на агресивните си импулси, започват да се дърпат и бутат.

Прави впечатление, че колкото повече са на брой, толкова по-трудно откликват на задачи, които изискват по-високо ниво на концентрация, тъй като много лесно се повличат едни други в разсейващи шегички и закачки. Нещо, което като че ли е нормално за повечето деца на тяхната възраст.

Следващата игра, отново в кръг - „Смяна на местата“; един казва името на друг от кръга, другият назовава първия и двамата си разменят местата. Във втората фаза се повтаря същото, но с две двойки едновременно. Децата се ориентираха доста добре, някои от напълно незрящите спираха по средата на кръга и се налагаше да им помогнем да стигнат до новото си място, в случай обаче, че чуеха ясно от къде тръгва човекът, с когото трябва да се разменят, те се справяха прилично и сами.

Последното движенческо упражнение за деня имаше за цел да помогне на децата, със сигурната опора на стената зад себе си, да усетят дължината на телата си, максималния физически капацитет на различни пози и за кратко, осъзнато да ги изследват. Първоначално Ина се долепи до стената, за да им покаже какво могат да правят и те вкупом дойдоха при нея и започнаха да опипват позицията ѝ, възкликвайки: „Ааа, като морска звезда е!“. После обаче не показаха особена инициативност, тъй като на стената нямаше достатъчно място за всички и тези, които вече бяха опитали, започваха да си говорят и да се разсейват, докато останалите, дочакали своя ред, изпробваха контакта със стената. Това упражнение съдържа много възможности, но за днес приключихме доста бързо с него.

Преминахме към избор на приказка. Стана конфликт за „мъжки“ и „женски“ приказки. Момчетата искаха „Снежанка“, „Спящата красавица“, „Снежната кралица“, момчетата пък предпочитаха „Али Баба и четирidesетте разбойници“ или Хитър Петър. В крайна сметка решихме да измислим приказка. Бети изяви желание да бъде принцеса, останалите момчета се присъединиха към кралския двор, Клара, повлияна от упражнението на стената, пожела да бъде вълшебна морска звезда (Ина ѝ каза да си представя, че от пръстчетата ѝ извират лъчи светлина и тя започна да трепка с ръчички). Коста и Петър поискаха да бъдат „бойци“ - кибритлии. Косьо беше страж. Илкай щеше да бъде феята. Момчетата се шегуваха с Митко и той седна отстрани; по време на действието Ина се опита да го приобщи (той остана доволен, макар че първо каза, че май не е трябвало да

15



идва). Приказката започна с двамата кибритлии. Действието се развиваше в съвремието. Те започнаха да се карат (беше им много трудно да останат сериозни и да не се смеят по време на сцената). Феята се появи и заради лошото им поведение ги омагьоса и ги изпрати в далечно кралство, в друго време. При срещата им с принцесата и придворните дами и двете страни почти не изразиха изненада (по-късно си дадохме сметка, че в подобна ситуация първоначалните изненада и уплах биха дошли от визуалното възприемане на разликата във външния вид и чак след това от сетивното впечатление, свързано с изказа и поведението, които би породила една среща на хора от различни епохи. В този момент ние бяхме мислили през своята гледна точка на зрящи, без да го съзнаваме, установихме, че трябва да се държим още по-будни, за да реагираме адекватно и да опознаваме още света на незрящите деца...).

Кибритлиите продължиха да се държат грубо и принцесата повика стража. В този момент у Косьо се отприщи една, очевидно преглъщана дълго, агресия, защото той, с цялата си сила, се нахвърли съвсем реалистично върху момчетата, с намерението да ги набие. Успяхме да го озаптим и впоследствие забелязахме, че той изглежда доста доволен, явно този изблик му се беше отразил добре, тъй като от една страна беше наужким, но от друга - за него не беше. Ина държа няколко минути ръка на гърба му, той подскачаше, не спираше бурно да повтаря своите паразитни движения, трябваше му време, за да се успокои.

Коста и Петър влязоха в затвора, но нямаха никакво намерение да се извинят за поведението си. Тогава Ина въведе Митко в действието, той беше затворник, също омагьосан от феята, който от сто години беше заточен в тъмницата. Кибритлиите не се трогнаха, нито се уплашиха от неговата съдба. Тогава се появи феята, превърна ги в мишки, те минаха през решетките и отидоха в кралството. Принцесата каза, че би се омъжила за единия от тях (Цвета погали по косата Клара, докато подаваше реплики на Бети, без да си дава сметка, че така Клара си помисли, че тя трябва да каже репликите, още нещо, за което трябва да мислим...), Коста и Петър реагираха по момчешки, започнаха да повтарят: „Ти се ожени! Не - ти!“

Феята отново се появи, разярена (Илкай беше много достоверна в текста, част, от който измисляше сама в момента на действието). Предупреди ги, че ако не променят мнението си, ще ги прокълне да си останат мишки за вечни времена. Те обаче бяха категорични (не приемаха условията на сериозно, предпочитаха да си останат мишки, но не и да се държат мило, особено с момичетата, особено пък, когато е наужким). Феята направи заклинанието и Ина завърши приказката с поука за вироглавите и лекомислени момчета, които сами се обричат на нещастия. Прозвуча “вълшебното звънче” за финал и децата забързаха да си тръгват. Пожелавме си приятна седмица до следващата ни среща. Ина повика Петър и Илкай, за да им предложи да се включат в танцовия процес, който скоро трябваше да започне. Те посрещнаха идеята с ентузиазъм. По време на предишната среща Моника вече беше се съгласила за същото!

## Седма среща – 24.04.2015г.

Изключително активна и пълноценна среща.



Група първа – Денис, Коста, Косьо, Клара, Вики, Беатрис, Илкай, Николета и Злати (9 деца)

В началото децата трябваше да се съсредоточат и да преценят сами от какво раздвижване имат нужда. Казахме им да проследят има ли някъде в тялото напрежение – мислено, както и с помощта на движение, което те изберат, да си представят, че напрегнатото място се отпуска. Казахме им още, че докато загряват тялото си, е хубаво да го правят така, че да изпитват удоволствие от раздвижването. Децата правеха малки движения, само някои от тях, които практикуваха различни спортове, извънкласно, правеха по-уверено класически загряващи тялото движения.

Продължихме, като този път Ина назоваваше част от тялото и описваше различни възможни варианти за упражнения, започнахме от главата, преминахме към раменете, лактите, целите ръце, кръста, тазобедрените стави, коленете, направихме едно от основните движения в съвременния танц „рол даун“ - главата натежава надолу и гръбнакът, прешлен по прешлен, бавно се извива напред, докато докоснем пода с длани. При раздвижването на тазобедрените стави трябваше да запазим баланс на единия крак, което се оказа голямо предизвикателство, след известни насоки повечето от децата отбелязаха подобрене в секундите, в които успяваха да запазят равновесие без да залитнат. В края на загрявката направихме игра за доверие - всяко дете трябва да се отпусне назад, с изправено и стегнато тяло „като талпа“ и ние, водещите да го поемем с ръце и да го пускаме все по-надолу. Първоначално децата се страхуваха, но все пак бяха доста смели. След като разбраха, че няма да ги изпуснем, започнаха да се наслаждават на приятния адреналин от риска на свободното падане. Денис и Коста дори предлагаха да ни асистират в поемането на тежестта на другите.

Основна тема на днешната ни среща беше тялото. Още в началото Ина прикани децата да използват по-малко думите и повече движенията, за да се изразяват. Това, разбира се, беше трудно за тях. Те се самоограничаваха в обема на движенията, които правят, но забелязахме, че свенливостта им е не по-различна от тази на повечето деца на тяхната възраст. Упражнението за движенчески израз беше следното: всички трябва да запазят тишина, да не говорят, а човекът, който се представя да „каже“ нещо за себе си или чувствата си чрез движение, без да използва думи и звуци, като Ина съвременно „превеждаше“ на групата това, което вижда под формата на описание или монолог от името на съответния човек.

Първи беше Денис - както винаги, много активен и макар да смята, че не може да танцува и че е „дърво“, всъщност е много подвижен. Той се стараеше да използва капацитета на пространството, правеше различни жестове, намери стол, седна на него и имитираше, че пише разказ върху масата пред себе си. Ина му помагаше с въпроси, за да получи повече информация. После той стана, направи няколко лицеви опори, наподобява набирания с въображаем лост. После се разхождаше. Ина го помоли да изобрази нещо, което е важно за него и той показа как скулптира фигура.

Благодарихме му. Децата реагираха със смях на някои от описанията на Ина. Като цяло групата запази почти пълна концентрация до края на упражнението, въпреки че отне доста време, докато всеки се изрази.

Втора беше Злати. Тя и Вики имат някакъв процент зрение в сравнение с другите деца (Вики дори носи очила, със сигурност вижда най-добре от всички, с които работим), това обаче не ги прави по-уверени – дори напротив, кара ги повече да се срамуват, вероятно, защото самите те имат възможност да правят визуална оценка и съответно мислят повече затова как изглеждат в очите на онези, които могат да ги видят. Наложихме известно време да насърчаваме Злати, докато се осмели съвсем плахо да се раздвижи, Ина разтълкува весело настроение и желание за танцуване, тя се усмихваше срамежливо.

17





Вики направи нещо подобно и въпреки че обикновено е изключително затворена, не показва почти никаква емоция и от срам не смее да реагира на дадена задача или въпрос, сега – за кратко - се поотпусна и се разтанцува. Клара правеше движения с пръстчетата си, които ми напомниха на морската звезда, която опитвахме предишния път, приличаше също и на балеринка.

Дойде ред на Косьо и Коста не се сдържа да не изкоментира, че сигурно на Косьо му се ядат пържоли (позволяваше си такива коментари, въпреки че той беше най-пълничкият в групата, често говореше за “шкембето” на Косьо). Предложихме Косьо сам да ни покаже какво му се прави. Той реагира бурно, започна трескаво да пристъпва от крак на крак. Ина изтълкува движенията му като вълнение и желание да каже нещо някому, но не знае как да го направи. Той се усмихваше одобрително.

Беше ред на Илкай. Тя умееше да изпълнява задачите концентрирано и макар да не беше от много експресивните и общителни деца, имаше нещо в нея, което я караше да изглежда по-зряла от връстниците си. Изглеждаше сякаш и тя иска да танцува (децата плахо, но активно показваха интерес към това да се научат да се движат добре, нещо, което им е така чуждо), зарадва се, когато Ина използва информация за нея, която имаше от преди и каза, че също така ѝ се играе на компютърни игри. Николета също все по-активно участваше - особено, когато никой не я парираше веднага и тя разполагаше с необходимото време, за да реагира. Задачата в случая беше такава и тя започна да прави интересни кръгови движения, които Ина разчете малко по-абстрактно, като се опита да се свърже с нея и чрез описанието си да ѝ покаже, че оценява старанието ѝ. Беатрис и Коста, които най-много се разсейваха, държаха да бъдат последни и когато най-после дойде техният ред, Ина реши, че мога да си позволи да направи кратко “дублиране”. Беатрис много се срамуваше, все искаше да говори, обаче Ина я спираше и я насърчаваше да каже това, което иска, с тялото си. Все пак тя хвана ръцете си пред тялото, леко присвита, сякаш ѝ е дискомфортно и започна да се разхожда. Ина заговори от нейно име: „Ох, какви неща ме кара да правя тази Ина сега, не ми се правят, не мога, хмм, май успявам след като тя се досеща за какво си мисля...” Беатрис се засмя. Ина се опитваше да използва „нейния език“, начина, по който досега сме я чували да се изразява. С Коста направи същото: „Колко ми е скучен този театър, въобще не знам за какво идвам, обичам да се закачам с другите, предпочитам да правя нещо друго сега, а може би пък ми харесва, все пак винаги идвам първи...” Коста не каза нищо, но лекичко се усмихна. Така приключихме с това упражнение, като накрая Ина отново поговори за това, че вече сами са имали възможност да усетят как тялото може да „говори“. Не е нужно винаги всичко, което казваме да бъде конкретно и буквално илюстрирано, но чрез тялото си, ние можем да изразим чувства, мисли, настроения, да бъдем усетени и разбрани от другите.

Продължихме с музика - няколко различни като стил и ритъм изпълнения; децата бяха подканени да се раздвижат - първо да проследят чувствата, които звуците предизвикват у тях, да ги изразят с танц, да си представят, че телата им разказват история. Денис се стараеше да внесе съдържание в движенията си, това, което правеше направо си приличаше на етюд: изглеждаше уморен, прозяваше се, после протягаше ръце, въртеше глава, сякаш иска да чуе нещо, да открие някой. Другите деца също се отпуснаха, макар и движенията им да бяха, в по-голямата си част, поклащане в ритъма на музиката. Илкай се опитваше да сменя темпото, беше ѝ трудно да координира и да задава команда в коя част на тялото какво движение да се извърши, но активно се опитваше. Ина се опита да провокира Кико, като му каза, че танцът би могъл да използва движения и от бойните изкуства, помоли го да покаже някое, но той се засрами и не пожела. В един момент Ина пусна класическа музика и за наша изненада, децата още повече се разтанцуваха. Ина направи поддръжки на Илкай и на Денис и те бяха много впечатлени. Денис няколко

18





години беше тренирал джудо и изведнъж хвана, вдигна и завъртя Ина с такава увереност, която дори някои танцьори нямат.

На последната песен неусетно преминахме в създаване на ритъм (с пляскане, потупване, щракане с пръсти и т.н.), тъй като бяхме пуснали Боби МакФерин (обяснихме им, че той създава своята музика изцяло с глас).

След като песента свърши, продължихме със създаване на звукови картини. Първо опитахме "пазар", но тъй като той предполагаше повече говорене, децата не бяха много смели, щом преминахме на селски двор обаче, изведнъж изскочиха всевъзможни животни и то впечатляващо добре имитирани. Беатрис беше изключително автентична в тази задача; продължихме с "гора" (справяха се чудесно, спряхме ги и им казахме да опитат сега всяко животно да има своя момент, в който само то издава звук, започнаха да се слушат и да се изчакват, получи се още по-добре), "плаж в разгара на лятото", "деца в междучасие" (не бяха така бурни и пищащи, както бихме очаквали деца да бъдат, поради своите проблеми, те не се гонят толкова, палави са, но се закачат се по други начини; Косьо беше много активен, въпреки лекото си смущение), Коста през цялото време седеше на червения фотьойл, който наричаха „трона“ и думкаше по някакъв съседен стол - ту като дървар, ту като нещо друго, но все пак присъстваше активно в задачата. Най-накрая направихме "джунгла" - там, както и в "селския двор", животните бяха най-разнообразни и децата много се забавляваха, и старяха.

Всички деца си тръгнаха, само Николета остана мълчаливо в игротеката, защото искаше да присъства и във втората група.

По-късно видяхме тяхната учителка и тя с радост ни сподели, че не знае какво правим с децата, но те са много доволни, каза още, че в Николета има промяна - щастлива е всеки път след нашите занимания. Това предизвика у нас едновременно усмивка, но и малко тъга, все пак мисълта, че сме способни да допринесем с нещо за нейното усещане, че общува по-пълноценно, ни обнадеждаваше.

В почивката се запознахме и с майката на Вики, много симпатична и интелигентна жена - също със зрителни проблеми, тя сподели с нас, че дъщеря ѝ е наистина много свита, а и мечтае да учи в масово училище; смятат след седми клас да я преместят, сега тя е в пети клас (дано да не ѝ бъде много тежко). От разговорите ни с родители, преподаватели и със заместник-директора, започнахме да разбираме, че повечето от тях са завършили това училище; някои се бяха посветили на работа в него, за да помагат на младите, които преминават през подобни на техните трудности, други пък записваха децата си там, поради наследствени заболявания...

## **Втора група**

Във втората група присъстваха Снежа, Николета, Настя, Любка, Петра, Митко и Петър (7 деца).

Започнахме със ставна загрявка. Цвета показва кръговите движения на едната ръка и леките потупвания по главата - с другата, двете ръце трябваше да се движат едновременно. Децата се справиха доста прилично. След това Ина реши да ги научи на друга координация, но искаше този път да не им показва чрез физически допир, а да задържи вниманието им, като обяснява едновременно на всички с помощта на много конкретен и образен език. Изненадахме се колко добре се справяха децата, когато информацията им беше поднасяна разбираемо и конкретно. Координацията беше много сложна и Ина и Цвета останаха изумени колко бързо Петър я разбра и усвои, и дори

19



започна да я преподава на Митко, който отново чакаше някой да му помогне. Изглежда Петър имаше изключително развито логическо мислене и пътят на ръцете течеше гладко, като последователни команди, в главата му.

Продължихме с упражнение, което има за цел да създаде усещането за театрална рамка и присъствие на сцена. Отново всички насоки, които давахме бяха вербални. Поставихме един стол по средата на условното поле на „сцената“ и зададохме условията: всяко дете трябва да „влезе“ от страни, да стигне до стола, да се обърне с лице към публиката, да каже: „Здравейте, аз съм... (името)“ и да изрази с тяло как се чувства, като Ина щеше да „превежда“ на публиката и на финала да „излезе“ от сцената. По този начин поднесени, обясненията държаха децата активни и те работеха все по-добре; повечето с лекота откриха стола и се изразиха вербално и невербално доста уверено и с удоволствие; фактът, че по един или друг начин, участваха в задачата през цялото време ги караше да се чувстват значими и полезни, бяха заинтригувани, и концентрирани.

Последната движенческа задача вече беше позната на децата. Наредихме се три редици, едни след други, като Ина присъществаше във втората редица и оттам даваше инструкциите, първо обясни няколко пъти точно и конкретно какво трябва да направим по бройки (раз, два, три – нормални, ежедневни крачки: десен – ляв - десен, на „и“ прибираме ляв до десен, на четири правим поза, каквато си изберем и за пет, шест, седем, осем – много бавно и плавно отпускаме, „разтапяме“ позата, докато стигнем до неутрална позиция, повтаряме).

Настана еуфория, от многото бройки, с които трябваше да се съобразяват. За щастие, Петър и Снежа стриктно изпълняваха инструкциите и не след дълго първите две редици съумяха да постигнат концентрация, повторихме задачата няколко пъти. В това време Цвета работеше с останалите три момичета, които изпитваха огромно затруднение да направят връзка между командите и действията, и опитваха заедно да правят само първите три крачки. С голям ентузиазъм правеха позите, но не можеха координират крачките в бройки. Упражнението беше много полезно за тях.

Поговорихме им малко за слушането и чуването, за това, че в живота ние често говорим много, но обръщаме твърде малко внимание на онова, което ни казват; говорихме още за отношението към тялото - ако ние се грижим добре за него, то ще ни се отблагодарява със своето благосъстояние.

След това всеки трябваше да изрази предпочитанието си за приказка или сюжет, който иска да разиграем. Предложенията бяха най-разнообразни и накрая се обединихме около сюжета на един турски сериал „Огледален свят“ (децата, с които работим особено се вълнуват от турските и индийските сериали), тъй като в него имаше любов, бедни и богати, интриги, трилър и всичко, което децата искаха да играят в този момент. Разпределихме ролите. Главният персонаж беше този на Снежа, тя играеше Ферия - бедно момиче, влюбено в богат младеж. Настя беше нейната майка - Зехра. Петър - Емир, богатото момче, Митко - Халил, годеникът на Ферия, когото тя не обича, Зори беше Джансу - злата богаташка, която иска да отнеме Емир от Ферия. Останалите бяхме приятелки на „лошите“ или на „добрите“. Предложихме да не следваме точно сюжета на сериала, а по-скоро да си измислим сцените, като обаче се съобразяваме с мотивациите на съответните персонажи.

Децата бяха изключително артистични, държаха на сюжета и активно участваха в неговата адаптация; Снежа и Настя (те може би най-много се вълнуваха) в нито един момент не излязоха от образ. Петър също се справяше добре, Митко за първи път успя да остане концентриран, да измисля сам реплики и да владее смеха си. Любка и Петра мислеха много адекватно, те съумяваха да се включват пълноценно в играта. Въведохме



Николета в действието и тя беше довольна, че взема участие. При всички деца се наблюдаваше напредък, истинско удоволствие е да се види желанието, с което играят.

## Осма среща – 08.05.2015г.

Първа група

Участват Денис, Клара, Николета, Вики, Злати и Зара (6 деца).

Започнахме с физическа загрявка, като отново показвахме и обяснявахме на всички как да изпълняват прости движения с различните части на тялото, за да го подготвят за активна движенческа работа.

Направихме и едно актьорско упражнение за активизиране на лицевата мускулатура, което се нарича „целувка-усмивка“. Всеки трябва със звук и устни да изобрази жеста на целуване, и след това широко да се усмихне.

Установихме, че дори при целувката, децата се затрудняват да наподобят мимическия израз - макар и да целуват приятелите и родителите си, те не са виждали как изглежда, например, изпращането на въздушна целувка, правеха най-различни муцунки, в опит да наподобят това, което ние им обяснявахме. Продължихме с гласова загрявка – продължително произнасяне на гласните „а“, „е“, „и“, „о“ и „у“, съчетано с определени физически действия. Упражнението е насочено към развиване на капацитета на белия дроб и осъзнато разпределяне на въздуха, тъй като се вдишва само в началото и всички звуци трябва да се произнесат на един дъх. След като бяхме подготвили гласовете и телата, припомниме малайзийската песен, която вече бяхме учили, заедно със съответната простишка хореография. Все по-често се стараехме да даваме образни и подробни обяснения, и децата бяха започнали да разбират и да изпълняват сами някои от по-лесните движенчески задачи.

Зара беше много активна в това ни занимание. Тя предложи децата да ни научат на една игра, която се казва „Цветя, момичета, момчета и всичко друго на света“. Останалите горещо подкрепиха идеята ѝ. Децата бяха довольни, че са ни научили на нещо, непознато за нас.

След това играхме на „развален телефон“. Първите няколко думи се бяха изменили така чудновато в пътуването си от ухо на ухо, от първия до последния в групата, че неизменно предизвикваха бурен смях. Накрая все пак успяхме да „пренесем“ една и съща дума по цялата верига. В тази игра дори Николета, която обикновено среща затруднение в динамичните групови упражнения, взе активно участие и беше видимо довольна.

Продължихме с избор на мит, който да разиграем; децата от групата демонстрираха задълбочени знания в тази област. Ставаше ли дума за литература, независимо от какъв тип, Денис беше в стихията си, имахме чувството, че може да разказва с часове. Вече знаехме, че Вики е особено стеснителна, през по-голямата част от времето, тя мълчи, свита, като в ступор, наблюдавахме в какви ситуации се осмелява да говори, за да намерим верния подход към нея; днес тя успя да се изрази в самия край на срещата, докато правехме споделяне на чувства от играните роли. Сякаш малко преди да си тръгне, Вики се отпускате, защото знаеше, че скоро вече ще си бъде у дома и няма да ѝ се налага повече да преодолява срама от общуването...) Спряхме се на старогръцкия мит за сътворението на света, който Злати предложи. Разпределихме ролите: Гея (Земята) беше Клара, Уран (Небето) беше Ина, Кронос (Времето, син на Гея и Уран) беше Денис, неговата



съпруга Рея беше Злати, Зевс (син на Кронос и Рея) беше Зара, Вики и Николета бяха другите две деца на Рея и Кронос, които той беше погълнал, Цвета (водещата) и Зори бяха в ролята на музикантите.

От Хаоса се роди Гея, тя създаде Уран, техен син беше Кронос, който уби баща си, за да завземе властта, от алчност и ревност към трона си, Кронос изяде и собствените си деца, но беше надхитрен от жена си - Рея, която му даде да погълне камък вместо третото им дете - Зевс, и беше наредила музиканти да свирят, за да не се чува неговият плач. След години Зевс се завърна при баща си, даде му вълшебен еликсир и той изплю погълнатите си деца.

В изиграването имаше лекота и гладкост, децата почти не се нуждаеха от нашата помощ; Клара, с дребничкия си ръст, изведнъж извиси мощен глас като Земята майка, Денис се наслаждаваше на жестокостта, с която го овластяваше ролята му. В споделянето на финала той за пореден път подчерта, че в живота се определя като позитивен и добър човек, но много го привличат ролите на злодеи, вампири и агресори. Всеки каза по нещо, Вики сподели, че когато е била изядена, се е чувствала много подтисната, но при повторното си раждане е добила нови сили, харесало ѝ е. В днешното разиграване децата бяха много концентрирани, с интерес изследваха ролите и се стараеха да следят логиката на обстоятелствата през цялото време. (Интересна беше темата за поглъщането, прераждането и новите възможности, които то носи; за способността да дадеш воля на агресията си, да бъдеш свободен да правиш, каквото пожелаеш. Мисля, че групата неслучайно се спря именно на този мит.)

## **Втора група**

Участват Снежа, Митко, Настя, Любка, Николета, Петър и Никола **(7 деца)**

Като цяло, групата беше преизпълнена с енергия, която се нуждаеше от спешно освобождаване. Децата бяха бурни, викаха, прекъсваха се и за нас беше много трудно овладеем ситуацията. Затова Ина спонтанно реши, че в началото на загревката ще направим едно тичане на място, което впоследствие се разви почти до спринтиране и завърши с общ вик. Това доведе до краткотрайно потушаване на "страстите" и осигури една временна концентрация.

Направихме кратка ставна загревка и припомнихме малайзийската песен, в тази група децата помнеха текста и хореографията по-добре. Песента, съчетана със забавни движения, предизвика нова вълна от смях и крясъци. Концентрацията отново беше изчезнала, децата трудно успяха да се подредят в редица за следващата задача, спореха, обиждаха се и разбрахме, че трябва да променим нещо... Дадохме си знак и никой от нас не проговори в следващите пет минути. Приблизително толкова време беше необходимо на децата, за да усетят, че нещо става и сами да обуздаят емоциите си. Най-накрая успокояването се случи (забелязахме, че малко след като бяхме замълчали, Петър също спря да говори, застана хубаво изправен и зачака дисциплинирано съучениците си да се успокоят). Поискахме от децата да застанат в неутрална позиция, хубаво стъпили върху двата си крака, да спрат да се движат, да се съсредоточат над дишането си и да усетят групата; докато говореше Ина, установихме нещо много важно - с всяка нейна дума, децата постепенно се успокояваха и видяхме с очите си, че осъзнават своите паразитни движения и могат да ги контролират.

Насърчихме децата да си измислят по една поза, като се опитат да издължат ръцете, за да изглежда тя по-голяма. След това казахме само "начало" и те трябваше да усещат кога е дошъл редът им, да застават в позите и да замръзват в тях, последователно - един след друг. Повтаряхме упражнението многократно, от първия до последния в редицата и



обратно. Накрая започна да се получава и децата успяха почти безпогрешно да усетят движението на този пред тях или зад тях, и да разберат, че е техен ред да застанат в поза. Може би за първи път, откакто ги познаваме, видяхме децата истински сериозни и съсредоточени, не се прекъсваха, докато всеки изказваше своето предпочитание за мит, който да разиграем, не си говореха помежду си, не се подиграваха на другите и се стараеха да се изразяват правилно, с цели, добре структурирани изречения. Забелязахме, че знанията им, в областта на митовете, са далеч по-скромни от тези на първата група. Може би защото бяхме споменали Троя в споделянето, Никола си избра мита за Троя и тъй като нямаше почти никакви други конкретни предложения, групата реши да разиграем него. Никола беше "гледал филма" (децата употребяват този израз свободно) и разказваше толкова подробно сюжета - имяхме чувството, че знае повечето реплики наизуст. Наложи се да измислим съкратена версия, в противен случай, децата щяха да играят поне три часа. Разпределихме ролите и в движение им подавахме коя сцена следва и какво се случва в нея, те не бяха добре запознати с историята, затова се налагаше да им помагаме и с някои реплики. Без да си дават сметка как изглеждат битките, момчетата бяха много доволни и развълнувани от действието, от енергичните подскачания и силните бойни викове. Никола все ни поправяше и държеше да не изпускаме нито миг от сюжета. В крайна сметка, успяхме да изиграем една достойна версия на мита. Направихме споделяне (и останахме изненадани от някои от децата, които казаха, че са се чувствали наистина като на сцена.)

Никола задаваше много въпроси на Цвета, искаше да знае дали някога отново ще играем мита за Троянската война; Петър сподели, че чувството да си велик, е било много хубаво. Учудихме се, че когато дойде редът на Николета - Цвета я попита как се е чувствала, тя отговори, както обикновено - съвсем тихичко и с една дума, и изведнъж останалите я нападнаха, твърдяха, че когато е с приятелките си вика и пищи, а тук гласът ѝ не се чува, бяха агресивни и като че ли обидени, но по-скоро се опитваха да я насърчат да не се срамува.

Повечето деца искаха да разберат дали са се справили добре и предложихме да им дадем критерий, според който ще могат сами да преценяват как са работили, а именно: ако всеки път присъстват активно в настоящето, докато работят и влагат душа и сърце в това, което правят, ако дават най-доброто от себе си в този конкретен момент, то значи са се справили добре. Казахме им още, че си личи, когато са концентрирани и остават в образ и дори в моментите, в които не действат, следят това, което се случва на сцената; благодарихме им, казахме им, че това е ценно умение и ги помолихме да го запомнят, защото ще им бъде необходимо в предстоящата ни работа.

Цвета насърчи децата да се наслаждават на играта и на упражненията, защото те остават в съответния момент, няма да се повторят и имат за цел "да възпитат артиста в тях". Зори каза, че с колкото повече различни истории се запознават децата, толкова по-богати ще стават и по-добре ще опознават себе си и света. С това нашата среща приключи.

## Девета среща – 15.05.2015г.

### Първа група

Участват Коста, Злати, Вики и нейната малка сестра (**4 деца, от които 3 от групата**), която не учи в училището, но беше помолила майка си да я доведе, тъй като има интерес към театъра.

Седнахме в кръг и подехме приятен разговор; след малко стана дума за вредните навици, които всеки от нас има. С помощта на кратко споделяне, установихме, че децата





осъзнават своите маниеризми и паразитни движения. Злати сподели, че се старае да се отучи от характерното си "навеждане напред". Тази информация беше полезна за нас, даден ни беше картбланш спокойно да обговаряме тези моменти и да работим в посока премахването на вредните телесни навици. Коста сподели нещо интересно - той каза, че някои от децата притискали силно очите си, тъй като - когато го правели, виждали светлинки. Може би това беше за тях един въображаем досег до света на зрението, илюзия, че разпознават светлината; че виждат (!)...

По предложение на Коста, започнахме с любимата игра - „История по изречение“, той много я харесваше. Децата бяха активни, малката сестричка на Вики мислеше логично и за разлика от сестра си, изобщо не беше притеснителна. Създадохме много интересна фантастична история, в която се разказваше за множество вълшебни стаи, във всяка от които се случваха всевъзможни чудати неща, появиха се - малко вълшебно човече, жена, която се превръща в жаба, влизахме в търбуха на великан, чиито черва бяха от шоколад. Историята все не можеше да свърши, защото всеки път, в който главният персонаж се събуждаше, магиите продължаваха. Накрая стигнахме до финала - всичко се оказа фантазия в главата на нашия персонаж, чийто работен ден тепърва започваше. Вики определено беше по-освободена от обикновено, може би водена от конкуренцията, тъй като малката ѝ сестра по едно време ѝ прошепна, че "с притеснение нещата не стават". Отново се беше появила темата за поглъщането... Продължихме с „Изведнъж“. Двама души от групата водят действието - единият измисля сюжетната линия, а другият - обратите в нея.

Тъй като останалите не изявиха желание, Коста избра да поеме втората роля и си избра за партньор малката сестричка, защото „му харесва как мисли“, заедно с другите деца от групата, Ина и Цвета създаваха атмосферата чрез звуци и реплики, подадени от разказвача на сюжета. Многократно в срещата ни се появяваха малки зли човечета и дяволи, затова решихме следващата игра да бъде „Събрание на дяволите“. Първо всеки трябваше да потърси характерна походка и глас за своето дяволче. Тук момичетата бяха по-освободени; Коста се притесняваше да говори с различна интонация. Събрахме се и взехме решение да унищожим хората, после изядохме труповете им и накрая - от скука, се върнахме отново в долната земя. Децата се забавляваха, явно имаха нужда да задоволят разрушителните си импулси днес. Тъй като бяха закъснели за началото на срещата, времето ни мина много бързо и те трябваше да тръгват, за да хванат училищния автобус.

## Втора група

Участват Никола, Петър, Настя, Любка, Моника и Снежа (6 деца).

Разговаряхме; стана дума за рождените дни, тъй като се оказа, че Петър има рожден ден днес (навършваше дванадесет години), за него това не беше вълнуващо, обсъждахме известно време отношението на всеки към личния му празник.

За начало направихме едно психодраматично представяне: всеки трябваше да застане зад стола си и да разкаже на групата за себе си, като единственото нещо, което не е лъжа, щеше да бъде името. На Настя ѝ беше нужно известно време, за да се съсредоточи и да не се смее. Останалите се справиха сравнително добре, с изключение на Снежа, за която се оказа много трудно да се придържа към задачата и все започваше да говори неща, които в действителност се отнасят за нея.

Обособихме сценично пространство, поставихме в него два стола и децата трябваше да изиграят импровизирана сцена. Първи бяха Петър и Настя – "кифлата" и богаташът. Настя се потопи в образа, възприе определени интонация и поведение, дори се опитваше да контролира стойката си, макар и това да я затрудняваше. Петър също се постара да имитира физически походката и излъчването на борец, но после, когато решиха да

24



отидат „на кафе“, той беше изключително галантен, каза: „Не мога да позволя на такава красива дама да си плаща сметката.“ (за пореден път бях очарована от това момче, което беше едва навършило дванадесет години). Представата на Настя за блясък пък, включваше чаша уиски и порция луканка. И все пак двамата се справиха доста добре, обиграваха пространството и се стараеха да не излизат от обстоятелствата.

Забелязахме, че нямат усещане за местоположението на публиката и им обърнахме внимание да не застават с гръб към зрителите. Следващата сцена беше между Никола и Моника, на спортен симпозиум. Любка и Снежка бяха на ресторант.

За финал разширихме сценичното пространство за една обща сцена, всички се намираха в търговски център; обяснихме им някои от театралните закони, които изискват концентрация, партньорство, внимание за това дали в момента се провежда друго действие, оставяне на пространство на другите да се изразяват... Изведнъж се оказва, че има земетресение (в сцената), заедно с децата потърсихме реакциите на тялото в такава ситуация, сред участниците настана суматоха, персонажът на Настя припадна, Снежка се включи като лекар, за да помогне и тъй като децата не можеха да намерят финал на сцената, Ина реши да влезе; каза, че могат да запазят спокойствие, тъй като това е химичен експеримент и ситуацията е овладяна. Децата започнаха да се възмущават, играта продължи, накрая влезе Цвета, която ги уведоми, че се намират на космически кораб, тъй като са избрани да отидат на нейната планета. С това сцената най-последно приключи.

### Десета среща (последна за учебната година) - 05.06.2015г.

Една група

Участват – Денис, Клара, Вики, Злати, Косьо, Николета, Снежка, Петра, Илкай, Хакан, Настя и Митко (12 деца)

Цвета беше извън града, затова щеше да води Ина, а Зори щеше да асистира.

Помолихме учителката да извика всички деца, които все още не бяха излезли във ваканция, за да проведем заниманието в една група. На Моника отново ѝ предстоеше концерт, затова дойде само за да благодари на всички за съвместната работа и да сподели, че очаква с нетърпение да подновим срещите си догодина със свежи сили; беше много мила.

За загарявка застанахме в кръг и всеки трябваше да каже името си, придружено от звук и жест, свързани с моментното му чувство, групата повтаряше. Децата се движеха много по-смело и търсеха различни начини да се изразят, Ина помагаше, като обясняваше какъв е жестът, който трябва да повторим заедно. Атмосферата беше приповдигната и някак празнична. След това направихме „развален телефон с рисуване по гърба“. Първият трябваше да „нарисува“ с пръстче проста картинка на гърба на следващия и така тя да премине през всички, докато последният я назове. Не успяхме да получим ясна представа за нарисуваното, но децата много се забавляваха.

Всички се подредиха в редица, един по един трябваше да минават и да докосват дланите на останалите, за да установят чии ръце са най-големи и чии - най-малки. Нежно и съсредоточено децата докосваха своите съученици. За наша изненада останаха концентрирани по време на цялото упражнение, независимо, че то изискваше тишина и търпение. Децата бяха удивителни в това изследване, за нас беше много важно в тази наша последна среща между членовете от групата да се осъществи физически контакт,



смятахме, че такова едно енергийно свързване е от голямо значение за финала на нашата творческа работа преди отново да се срещнем на есен.

Всеки изказа своето предположение за размера на ръцете на другите и тримата, които имаха най-много "гласове" трябваше да направят сцена с движение и звук, която – по тяхно усмотрение – да разсмее или да натъжи групата. Избрани бяха Денис, Петра и Клара; докато Зори им помагаше да се подготвят за своето представяне, Ина работеше с останалите деца. Ина задаваше чувства и обстоятелства, на които те трябваше да реагират с мимика и жест; бяха превъзбудени, смееха се и с по-малко притеснение от обикновено, търсеха подходящия израз; направи ни впечатление, че Илкай използваше някои от жестовете, по които бяха работили с Ина по време на танцовия процес; Митко си тръгна по-рано, тъй като бяха дошли да го вземат, беше време да се прибира в Дома за деца.

Движенческата сцена предизвика още смях в групата, макар и да беше доста неясна; Денис, Петра и Клара се опитаха да изиграят тримата глупаци, които комуникират без думи; Денис беше най-активен в движението.

Отново се подредихме в кръг. Всеки предлагаше първата дума, която му дойде на ум, а групата отвърщаше със своята спонтанна звукова асоциация. Появиха се всевъзможни десерти, плодове, зеленчуци и автомобили, все неща, които бяха сравнително лесни за озвучаване.

Накрая децата се разделиха по двойки, всеки трябваше да си измисли персонаж, да назове няколко негови характеристики, а после двамата – да решат какви ще бъдат обстоятелствата в сцената, която предстои да изиграят, импровизирайки пред групата. Имаха няколко минути, за да се подготвят, като условието беше да не се разбират предварително как ще се развива действието.

Обособихме сценично пространство и представянето започна. Децата бяха чудесни. След всяка от сцените, Ина им даваше обратна връзка и съвети да следят логиката, за да бъде убедителна импровизацията, да приемат заявките на своите партньори и да не губят усещането за публика, да не обръщат гръб на зрителите; когато всички двойки бяха изиграли своите сцени, на децата все още им се играеше и настояха и Ина да се включи; участваха Денис, Клара, Снежа, Вики, Илкай и Хакан (той беше идвал единствено на първата ни среща, но беше артистичен и участваше много активно в цялото занимание, телесният израз не представляваше толкова голяма трудност за него, тъй като имаше висок процент зрение).

Действието се развиваше във влака, на Ина ѝ прилоша и започна да бълнува, останалите пътници я помислиха за "луда", тъй като ги убеждаваше, че малкото момиченце насреща им е фея (Клара), те не искаха да ѝ повярват, но накрая феята ги омагьоса, всички заедно полетяха и се върнаха в ранното детство, децата бяха потопени в обстоятелствата, сега те бяха възрастни и възкликваха: "О-о-о, отново ще карам ролери, няма да работя, ще играя по цял ден и ще ям черешки! Да живее детството!"

Времето беше изминало неусетно. Децата трябваше да тичат, за да хванат училищния автобус. На тръгване всеки каза с какво го е развълнувал театърът, получихме прегръдки от всички и заниманието ни приключи.

При всички деца, с които работихме, се наблюдаваше напредък в сценичното поведение, те вече успяваха сравнително лесно да създават спонтанни, импровизирани сцени сами, движеха се повече, търсеха нови и различни начини на израз в телата си, чувстваха се удобно и изпитваха удоволствие от играта. Бяхме поставили добро начало, основа за бъдещата ни работа.



## Единадесета среща – 16.10.2015г.

Началото на учебната година и първа среща с групата! За изненада на водещите децата са повече от организирани. Срещите ще продължава да се случват на две групи – първата от 13:30 до 15:30, когато трябва да хванат бусчето, което да ги закара по домовете (живеещи в София) и втората – от 16:00 до 18:00 – на пансион са в училището или родителите им имат възможност да ги вземат по-късно. **Този път в първата група имаме 12 деца, а във втората – 6!** Имахме доста да наваксаме – кой как е изкарал лятото и всички деца разказаха за своите преживявания – приятни, щастливи, тревожни, критични ...

И с двете групи правихме раздвижване и загряване. Учим се на игра за концентрация и координация (пляскане на бедрата – 7 поредни пъти, след това 7 пъти с редуване с пляскане на бедра и на длани, 7 пъти бедра, длани, бедра, длани, щракане с пръсти, длани, бедра). Говорим за предстоящото кратко представление, което искаме да оформим заедно и да представим в Палермо догодина.

Към групата се включват **Жулиета** – 16г. от Стара Загора, която е за първа година в училището и най-много разчита на своите дядо и баба, които са полагали най-много грижи за нея – и **Стефан** – на 10г., първи клас, от Троян – който досега не е учил, бил си е вкъщи. И двамата искат много да участват.

За кратко в групата влиза и Иван, който също е за първа година в „Луи Брайл“ и идва от 16то СОУ. Той обаче сякаш не успява да се впише. Въпреки, че е безкрайно добронамерен има леки поведенчески отклонения и пречи на дисциплината.

## Дванадесета среща – 23.10.2015г.

### Първа група

Участват Беатрис, Хакан, Никола, Косьо, Петър, Илкай, Клара, Вики и Злати **(9 деца)**

На този ден Иван не се появява отново, а от Хакан разбираме, че на Коста, който липсва, не са му интересни нашите упражнения, което сами бяхме забелязали – той обикновено стои встрани от групата и отказва да се включва и в съвсем леки дейности.

Ивелина Ватева ни препоръчва едно ново момиче – Бена, 24 г., 12 клас, предпочита да идва с втората група, където повечето участници са ѝ приятели. Тя обича музика, пее във вокални групи, джаз, поп, народна музика. Участвала е в репетициите за „Сянката на моята душа“.

Всеки трябва да каже с една дума как се чувства:

Бети – супер!

Хакан – перфектно!

Никола – забавно!

Косьо – идеал петрович! ☺

Петър – супер настроение!

Илкай – екстра!

Клара – добре.

Вики – прекрасно!



Злати – много добре!

Водещите и другите участници също споделят кой как се чувства – Цвета е притеснена (по лични причини), Ина – умислена, Зори – щастлива, Сашо (Шаманчето) – любопитен, а Ивелина Ватева – вдъхновена от това, което вижда.

Следват упражнения. Правим упражнение седнали и с кръстосани със съседите ръце, така че ръцете на всеки от нас са поставени върху бедрата на съседите отляво и дясно. Първият тупва два пъти, а след това ръцете трябва да тупват по бедрата едно след друго. Правим упражнението със седмиците (7 пъти бедра, 7 пъти бедра, длани и накрая 7 пъти бедра, длани и щракане с пръсти).

Правим и упражнение за ритъм, като всеки трябва да подаде „своя“ ритъм, а останалите следва да го възпроизведат максимално точно.

Следва загряване на телата и упражнение, което имитира танц.

Разгръваме гласовете с бри, бре, бръ, бра, бро, бру, след това „аз говоря ниско“, „аз говоря нормално“, „аз говоря високо“. „Шниצלче, щепселче“.

След това сядаме в кръг и Цвета пита всички как се виждат в роля. Всички се описват по някакъв начин – добър човек, принцеса, зла кралица, вещица, митическо същество, омагосано от зла магьосница, полицаи и т.н. Следва разиграване на сценка, при която всеки трябва да влезе в ролята, която си е избрал.

## Втора група

Участват Петър, Никола, Николета, Беатрис, Жулиета, Снежка, **Бени**, Любка, Моника, Настя и Стефан (**11 деца**).

Появява се и Косьо (Константин Кучев). Заедно с Шаманчето двамата ще напишат музика към текста на стихотворението „Истинското зрение“ на Йордан Георгиев (български незрящ журналист):

Ако повярваш искрено в доброто  
и сам воюваш с всеки свой порок,  
дори и сляп да си, не е беда, защото  
е казано, че тъй ще видиш Бог.

Ако сбереш мечтите си във ято  
и в полет с тях се вдигнеш над света,  
дори и сляп да си, не е беда, когато  
край теб трепти на славей песента.

Ако дадеш на свой приятел клетва  
и после съвестно я устоиш,  
ще видиш как в душата ти просветва  
и всяка грешка можеш да простиш.

Дори и сляп да си, бъди потребен  
на брат, живот и на света,  
защото истинското зрение е в тебе,  
всеразпознаващо чрез обичта.





От първата група бяха останали Петър, Никола, Николета и Беатрис. Децата, които се включват към тях са: Жулиета, Снежка, Бени, Любка, Моника, Настя и Стефан.

Обсъждаме предстоящото представление, с което ще се представим в Палермо. То ще включва музика, танци, театър и ритъм. Моника ще бъде солист, но всички останали също ще пеят.

Четем стихотворението заедно.

Правят се театрални упражнения – разположени шахматно всички правят танцова стъпка с Ина, клек, завъртане встрани и поглед назад, сякаш някой ни е повикал. След това всички събрани в една група, влезли в синхронно поклащане, с музикален съпровод казват „Всички сме едно. И идваме от едно и също място. И пак там всички ще се върнем.“ Упражняваме следното: децата са разделени на 2 редици, застанали едни срещу други ... при сигнал една след друга срещуположните двойки трябва да направят по 1 (или две) стъпки и да докоснат длани. След като всички двойки са направили това и под докоснатите им ръце се образува тунел, пред него минава Мони и изпява нещо – вероятно ще е част от песента.

Централните нападатели за Палермо се очертават:

Беатрис

Моника

Злати

Вики

Любка

Клара

Илкай

Хакан (? – недисциплиниран, влиза в разпри, които не са злонамерени, но разбиват ритъма)

Косьо (? – да се провери дали може да пътува)

Снежа

Настя

Петър

Стефан (? – много труден с дисциплината)

## Тринадесета среща – 06.11.2015г.

### Първа група

Участват: Иван, Никола, Николета, Илкай, Снежа, Клара (6 деца)

Срещата започва със загряване, упражнението с координираните стъпки, след това упражнението със седмиците (седем удара по бедра, седем удара с редуване бедра, длани и седем удара с вкарано тупване по гърдите).

След това продължихме с изчитане на сценария на пиесата „Пътят“, който Цвета и Ина предлагат да бъде поставен в рамките на проект VISION и изигран както в Палермо догодина, така и в София на няколко места. В рамките на сценария има разпределение на роли по изчистени характери – мързелив човек, хитър човек, работлив човек, агресивен човек, добронамерен човек, завистлив човек, песимист, оптимист, уверен, срамежлив и т.н.



Иванчо решава да е мързелив, Никола – хитър, Nicoleta – работлива, Илкай – агресивна, Снежа – добронамерена, а Клара – завистлива.

След обсъждане на особеностите на различните характери, достигаме заедно до фрази, които описват всеки един достатъчно добре.

Фразата на „мързеливия“ Иван е „Ооооооох (с прозявка) уморих се, направи го ти!“.

Фразата на „хитреца“ Никола е „Неизмъчена пара лесно се харчи.“

Фразата на „добронамерената“ Снежана е „Бих помогнала на всички!“

Фразата на „завистливата“ Клара е „Искам всичко твое! Ако не ми го дадеш, ще те убия!“

„Агресивната“ Илкай казва „Махай се оттук или ще те изхвърля сритници, глупак такъв!“

„Работливата“ Nicoleta казва „По-малко приказки, повече работа!“

Всяка фраза е съпроводена от жест, от движение, което да е достатъчно ярко и в подкрепа на съответния характер. След няколко опита, всички се справят много добре. На Nicoleta ѝ е трудно, но пък е толкова щастлива от задачите и от участието си. Децата се справят блестящо и наистина успяват да се потопят в избраните характери. Всички разбират отлично, че изборът на характер не ни определя като хора. Ние всички носим различните черти в себе си – с по-слабо или по-силно проявление на едни или други, но актьорът трябва да може да премине през всякакви характери без да се идентифицира с тях извън сцената.

## Втора група

Участват: Nicoleta, Моника, Беатрис, Жулиета и Вики (5 деца)

Освен Сашо, към втората група се включва и Косьо. Неговите китара и цигулка внасят много красота в нашия ден. Децата не могат да им се нарадват. Изследват ги и експериментират.

И тук започваме със загривка и упражнението със седмиците.

След това четем пиесата. Всички са много впечатлени! Иде ред да се разпределят ролите, да се поемат различните характери. При първоначалното разпределение виждаме Бети като уверен човек, Моника като песимист, Жулиета – романтичка, Вики – срамежлива. Nicoleta продължава да е „работлива“!

Репликите, до които стигаме след обсъждане на особеностите на избраните характери, са: „Не знам какво да правя. Страх ме е, че няма да ме харесат!“ (срамежливата), „Аз мога, аз знам, аз ще успея!“ (уверената), „Не става, каквото и да правя – нищо няма да се получи!“ (песимистката), „Обичам да обичам!“ (романтичката). Отново търсим подходящи жестове, които да подхранват образа на съответния характер. След първоначално изиграване, водещата решава, че би било добре децата да изпробват и друга роля ... Вики става „уверена“ (след като установихме, че за ролята на срамежливката не ѝ е необходима никаква игра©), Мони – „срамежлива“, а Бети – „песимистка“.

Получава им се прекрасно. Жулиета е „родена“ за ролята на „романтичката“ – тя не излиза от този образ, който прави няколко стъпки напред, оглежда се за любимия човек, след това разперва ръце сякаш, за да го прегърне, да го придърпа към себе си и задържи. Когато ръцете на романтичката са прибрани пред гърдите ѝ в края на задържащия жест, тя казва своята фраза „Обичам да обичам!“ – получава ѝ се отлично.

Когато децата трябва да „родят“ своите характери – от клекнало положение да се изправят и да заемат съответна поза / да направят съответното движение и да кажат своя текст, прави впечатление, че Мони първа усеща много добре какво трябва да направи. С малко съвети от Цвета тя плахо се озърта и несигурно се изправя и казва репликата си. Отново с малко безценни съвети от Цвета, Бети на няколко пъти тръгва да се изправя, но се обезкуражава и клеква обратно, държи се за главата и се тухка как нищо нямало да се получи и за какво изобщо да се напруга. Вики също чудесно се видя в ролята

30



на уверения човек. Децата се справиха прекрасно и когато накрая трябваше да влязат в импровизирани диалози на крайностите, при които е невъзможно да се постигне съгласие. Уверената и романтичната спориха дълго каква роля играе любовта в живота и какво значение, ако изобщо, има. Срамежливата и песимистката не можаха да си бъдат от полза и нищо положително не излезе от техния разговор – срамежливата я беше прекалено страх да натрапи помощта си на другата, която изобщо не виждаше как нещо ще ѝ се получи в „този неспиращ дъжд, който само идва да потвърди как нищичко няма да излезе от тази работа“.

Чудесни срещи и упражнения с децата. Всички си тръгнахме изключително доволни.

По време на първата група, Зори и Ивелина Ватева разговарят с майката на Клара, която ни сподели с огромно притеснение, че родителите ѝ не я пускат в Палермо. Да се надяваме, че след разясненията, които дадохме по телефона – те ще се съгласят Клара да пътува с другите към Италия догодина.

## Четиринадесета среща – 20.11.2015г.

### Първа група

Участват: Хакан, Петър, Иван, Николета, Клара, Илкай, Снежка, Никола, Вики, Злати (10 деца)

Срещата започва със загревка, последвана от бързо тичане на място. След това дълбоко дишане и бавни кръгове с главата, раменете и ръцете, поза плие и клек до долу след поза плие.

След това Цвета предлага да се направи упражнението с изхвърляне на гласа от корема посредством едно мощно „ха“. Всички участници се изреждат да тестват своето „ха“ и да се подготвят за груповата работа. Подредени в кръг децата стоят в готовност и с повишено внимание, защото на един е възложено от водещите да изкаже своето силно „ха“ и да го съчетае с малка стъпа напред, което останалите трябва да се постараят да усетят и да изпълнят в колкото е възможно по-добър синхрон със задаващия движението. Всички се изреждат да задават тон за „ха“ и стъпка напред. Упражнението въздейства много освобождаващо на децата, но освен това ги подтиква да запазят онова спокойствие, съсредоточеност и внимание, които са им необходими за постигане на синхроничност.

Упражнението е последвано от игра със стрелба, която водещите видяха по време на краткосрочното обучение за екипа в Италия и която им направи много силно впечатление. Въпросната игра бе показана от Маред, незрящ член на екипа на UCAN Productions и се състои в това, че участниците са наредени в кръг, в средата на който стои един член на групата – водещ. Водещият се върти безразборно във всички страни, но в един момент спира, избира един от останалите участници и извиква името му. Който си чуе името моментално кляка, а двамата му съседни отляво и отдясно трябва да насочат един към друг своите въображаеми пистолети и да стрелят. Който се забави с изстрела – „изгаря“ и излиза от играта.

След като достигнахме до победител – Злати – децата изпробваха тарамбуката на Александър (Сашо „Шаманчето“), а след това направиха упражнението със седмиците, което вече всички владеят перфектно.

Последва упражнението „бебешки разговор“. Всички деца се изредиха по двойки.



Дойде ред на децата да се впишат в различни характери. Хакан и Петър не бяха влизали в роли. Обсъдихме какво означава да си „скъперник“ и да си „щедър“. Някои от изреченията, които децата подадоха за „скъперник“ бяха: „Не давам парите си на никого! Те са мои!“, „Пазя си кесията!“, „Пазя си златото!“, „Броя си парите, за да знам ако ме окрадат!“, „Никого не пускам вкъщи!“, „Ще прибера всичко и нищо няма да ви дам!“, „Няма да си купувам нищо, за да не си изхарча парите.“

За щедрия човек децата казаха, че мисли за другите и помага на хората. Сред характерните изречения бяха „Заповядай, братко!“, „Ще помогна на всички бедни хора!“. Петър прави монолог на скъперника, а Хакан – на щедрия,

### **Втора група**

Участват: Хакан, Николета, Жулиета, Настя, Стефан, Бети, Косьо и Моника **(8 деца)**

Започват с упражнението за изнесения от корема глас, „ха“ и синхронна стъпка напред. Правят същите упражнения като първа група.

## **Петнадесета среща – 04.12.2015г.**

### **Първа група**

Участват: Хакан, Иван, Николета, Клара, Илкай **(5 деца)**

След екскурзията от предния уикенд голяма част от децата все още не могат да се възстановят от грип. Поради тази причина първата група е доста по-свита този път.

Започваме с разгривка на телата, от пръстите на ръцете, през цялото тяло, до глезените и ходилата.

Следва играта със стрелба, при която водещият в центъра се върти и избира някой от участниците, който трябва да клекне моментално, а участниците веднага вляво и вдясно от него трябва да се „застрелят“. Забавилият се „гори“. Тази игра носи много удоволствие на децата всеки път! И днес не е изключение ☺

Децата продължават и със синхронното „ха“, при което един посочен от Цвета водещ трябва да даде тон за „ха“, съчетано с малка стъпка напред, което останалите трябва да усетят и да изпълнят по възможност като един.

Изключително забавна на децата се струва и детската игра/песен: „Я кажи ми, Яничке, помниш ли, когато бяхме бебенца ...“

Текстът е както следва:

Я кажи ми, Яничке, помниш ли, когато бяхме бебенца:

Плачи тука, плачи там,

Плачи тука, плачи там.

(движение с потриване на очичките, имитиращо плач)

Я кажи ми, Яничке, помниш ли, когато бяхме момичета:

Пиши тука, кукла там,

Пиши тука, кукла там.

(едната ръка пише, другата ръка поклаща куклата)

Я кажи ми, Яничке, помниш ли, когато бяхме момчета:



Ритни тука, ритни там,  
Ритни тука, ритни там.  
(краката ритат наляво и надясно)

Я кажи ми, Яничке, помниш ли, когато бяхме какички:  
Мащи тука, мащи там,  
Мащи тука, мащи там.  
(с ръце се имитира нанасяне на грим отляво и отдясно на скулите)

Я кажи ми, Яничке, помниш ли, когато бяхме батковци:  
Гадже тука, гадже там,  
Гадже тука, гадже там.  
(ръцете се протягат в желание да сграбчат въпросните гаджета ту наляво, ту надясно)

Я кажи ми, Яничке, помниш ли, когато бяхме майчици:  
Пери тука, бебе там,  
Пери тука, бебе там.  
(ръцете имитират движението пране и веднага след това полюшване на бебе)

Я кажи ми, Яничке, помниш ли, когато бяхме татковци:  
Пуши тука, пие там,  
Пуши тука, пие там.  
(ясно е какво имитират ръцете – едната държи и поднася цигара към устата, другата надига бутилка)

Я кажи ми, Яничке, помниш ли, когато бяхме бабички:  
Плети тука, коте там,  
Плети тука, коте там.  
(ръцете имитират плетене с куки и след това погалване на котка)

Я кажи ми, Яничке, помниш ли, когато бяхме дядовци:  
Ох от тука, ох от там,  
Ох от тука, ох от там.  
(ръцете хващат заедно таза първо от едната страна, след това от другата)

Я кажи ми, Яничке, помниш ли, когато бяхме скелети:  
Скръци тука, скръци там,  
Скръци тука, скръци там.  
(ръцете са повдигнати в раменете, така че от лактите надолу висят отпуснати и се поклащат свободно с въпросното скръц, ту едната, ту другата)

Я кажи ми, Яничке, помниш ли, когато бяхме духове:  
Плаши тука, плаши там,  
Плаши тука, плаши там.  
(ръцете са пред тялото, изнесени нагоре и имитират страшното движение на духовете, които плашат всичко живо наоколо)

Всички много се забавляват! ☺





### **Втора група**

Участват: Николета, Стефан, Любка, Петра, Моника, Настя, Жулиета **(7 деца)**

Към Цвета и Зори отново се присъединява Константин Кучев (Косьо) със своята китара. Започваме с упражнение за раздишване.

Косьо говори на децата за т.нар. резонатори – „Звукът кънти в нашата глава, той резонира там и излиза навън. Резонатори са челото, носа, местата от двете страни на носа, под носа (над устните), на брадичката, самото гърло и гръдния кош – отпред и отзад.“

Изпробваме различни звуци, които ни помагат да усетим конкретни резонатори по-ясно – например „ннннн“, „ввввв“, „мммм“ и т.н.

Следва пеене заедно.

Тази група също играе на „ха“, а след това и на „застрелване“.

Много интересно за всички нас се оказва как едни участници успяват да дадат много категорично и ясно „ха“ на останалите, така че групата се усеща като един и изпълнява упражнението синхронично, докато други са плахи и по-скоро объркват останалите. Цвета даде прекрасен съвет на един такъв участник: „Представи си, че си някой, когото уважаваш, когото смяташ за уверен и комуто искаш да подражаваш.“ Въпросният участник веднага се сети за такъв човек и следващият опит беше несравнимо по-успешен – групата усети момента на „ха“-то и направи уверена синхронна крачка, заедно, следвайки подадения уверен сигнал.

Друг, подобно неуверен участник, когато дойде нейния ред, направо каза „аз знам какво трябва да направя сега! Знам като кого искам да си представя, че съм!“ и отново се получи! Групата се усети и реагира много адекватно. Всички останаха изключително доволни.

Последва кратко обсъждане на това какво означава да си уверен, какво би повлияло или определило нашата увереност, как ако имаме съмнения, ние не мислим реално за поставената задача, а се притесняваме какво ще си помислят другите за нашето представяне. Говорихме за вниманието и как в единица време то може да бъде на едно единствено място и колко е важно да контролираме вниманието си, да умеем да го насочваме и задържаме. Един от участниците, Стефан, на който му е малко трудно да контролира емоциите си и е почти постоянно в готовност да подскочи, да се изрази, да прекъсне говорещия в момента, се отдаде на кратък размисъл и след това заяви „Аз ще ви слушам! Вие правите много важни и смислени неща и аз казвам, че ще внимавам и ще се уча от вас!“

Това беше прекрасно признание. Изключително вълнуващо беше и за кратко настана тишина в стаята!

## **Шестнадесета среща – 11.12.2015г. (последна за 2015-та година)**

### **Първа група**

Участват: Хакан, Никола, Петър, Клара, Иван, Николета, Злати **(7 деца)**

Присъстват Цвета, Ина и Сашо.

Започва се със ставна разгривка. След това децата играят игра със замръзване с докосване на различни части на тялото (лакти, колене, рамене).



Тази играе е последвана от друга, при която децата трябва да вървят все едно държат стомна на главата си, а в ръцете – яйца. Трябва да внимават да не разлеят стомната и да не счупят яйцата.

Следва групиране по двойки – единият от двамата е музикален инструмент, а другият – свири на него.

Играта, която предстои е „в къщата на гиганта“ – изпробва се игра, споделена от екипа от Уелс по време на срещата в Палермо през ноември.

След игрите идва време за малко споделяне – каква беше за нас 2015г.

Иван – щастлив е, че е ходил на море. През 2016та иска да ходи на кино.

Никола – най-вече се радва от срещата с нас, „изкефил“ се е от ездата, разговорите с Петър (очевидно са близки приятели).

Хакан – радва се на ски лагерта на Юндола, на който е ходил, както и на морето. През 2016та иска повече приятели и годината да мине по-добре.

Петър – радва се на състезанието по шах, на успеха си по goalball – II-ро място, както и на завършването на 4ти клас с добри резултати. За 2016та си пожелава I-во място на goalball, както и да завърши поне на 5то или 6то място в турнира по шах.

Николета – лаконично определя 2015та като добре година. За 2016та си пожелава много приятелки.

Клара – 2015та е била добра, защото е ходила на море. За 2016та си пожелава всички да са здрави и всички да са добре!

Злати – 2015та е добра за нея, защото е завършила 5ти клас успешно, ходила е на екскурзия до Добърско на конната база. За 2016та си пожелава хомеопатичното лечение на очите да е успешно.

Инчето – отбелязва магистърската защита и почивката на морето. Пожелава си 2016та да е здрава, да има пътуване и танцуване.

Шаманчето – приятна 2015та, лятото изкарано на хамак с любимата и с дъга на годишнината. За 2016та си пожелава много концерти, здраве и щастие, по-спокоен свят без войни.

Цвета – успехи, признания, несигурност, неувереност; филм „Войвода“. За 2016та си пожелава здраве и хармония.

Тъй като има време за още една игра, Цвета решава да се пресъздаде история. В нея ролята на престъпници (братя Вълчеви) се поема от Никола и Иван. Клара и Злати играят майка и нейната дъщеря. Хакан и Петър са полицаи!

Майката изпраща дъщеря си за хляб и мляко. По пътя обаче престъпниците я пресрещат и отвлечат. Майката се обажда в полицията. Полицаяте започват да търсят следи, после намират престъпниците. Има престрелка, полицаите успяват да арестуват престъпниците и да освободят момичето. Връщат я на притеснената ѝ майка и единия полицаи напазарува за семейството!

### **Втора група**

Участват: Николета, Стефан, Косьо, Жулиета, Настя, Моника Любка, Петра и Диана, която досега само придружаваше своята приятелка Жулиета, но този път се включи в дейностите **(9 деца)**.

Започва се с упражнението с казване на името с моментното настроение – един казва, а след това всички повтарят след него като се стремят да пресъздадат това настроение и емоция.

Продължава се със ставна разгривка. Следва играта със синхронното „ха“ и стъпка напред.

35



После – части на тялото по двойки – лакти, колене, бузи.

Идва време за споделяне.

Жулиета – за нея 2015та е била по-малко весела и повече тъжна. Пожелава си 2016та да е по-хубава, по-весела с повече приятели.

Настя – споделя, че 2015та е била весела, имало е лоши моменти. Пожелава си всичко да е ок през 2016та. Иска да има нов телефон.

Моника – 2015та е била хубава година за нея. Само едно нещо много я е натъжило. Годината е била успешна в професионално отношение. Една мечта ѝ се е сбъднала – купили са ѝ апартамент в София. Пожелава си здраве и успехи, както и дигитално пиано с 88 клавиша.

Петра – 2015та е била много хубава; за 2016та иска 2 телефона и да е жива и здрава.

Любка – 2015та е била хубава, но е имало и лоши неща. За 2016та си пожелава да се сдобри със съседите – хвърлят камъни, кълнат ги, полиция.

Косьо – 2015та първо е била лоша, после е станала хубава. За 2016та си пожелава да е здрав и да има добри оценки.

Диана – прекрасна година с някои лоши моменти. 2016та си пожелава да е успешна и всичко най-хубаво.

Николета – 2015та е била хубава година и 2016та да се видим пак. Пожелава си и нова приятелка.

Стефан – 2015та е била весела година с много бели с братовчедите. За някои неща му е много трудно. Иска да е по-послушен и да се разбира с всички, да няма проблеми. За 2016та си пожелава още да мине втори клас и да има хубави оценки.

### **Седемнадесета среща – 08.01.2016г. (първа за 2016-та година)**

**Групата е една – всички завърнали се в училище деца се събраха в едно продължително упражнение.**

Участват: Клара, Илкай, Вики, Николета, Иван, Беатрис, Петра, Любка, Моника, Жулиета, Диана и Косьо (**12 деца**). Диана отново се включва, придружавайки Жулиета. Струва ни се, че доста ѝ харесва и вече идва не само, защото придружава своята приятелка, а защото сама иска да участва.

Срещата започна със загряване на телата. След това всеки трябваше да каже своето име и да изброи три свои качества.

Оказа се, че не ни е лесно да се сещаме за положителни страни, особености, умения каквито са качества. Цвета си зададе въпроса дали отново по същия начин бихме се затруднявали с изброяването на недостатъци. Всички се съмнявахме това да е така. Все пак, със съвместни усилия изброихме и обсъдихме: обичлив, ученолюбив, добър, забавен, артистичен, сръчен, упорит, оптимист, реалист, идеалист, общител, чувствителен, мечтател, съсредоточен, дисциплиниран, лоялен/верен, искрен и уверен. Говорихме за това, че всеки един от нас има място във вселената и ако ни няма – тя ще страда.



Следва малко практикуване на увереност, което е много въздействащо за всички присъстващи. Упражнението се състои в следното: участник отива на импровизираната сцена и застава с гръб към публиката; след това се обръща с лице към нея, усеща момента, в който тя му е отдала цялото си внимание и казва „Аз съм ..... (името) и съм тук!“ По този начин изпитваме нашата увереност, излизаме от зоната на комфорт.

Любка е първа и ѝ се получава чудесно. Следва Петра, която също е супер. Следват Бети, Вики, Илкай и Клара. Последна е Моника.

Следва подобно упражнение, но със стол. Участникът застава с гръб към стола и публиката. Трябва да се обърне, да хване с ръка облегалката на стола и с минимум стъпки да мине пред стола и да седне на него с изправен гръб и правилна стойка. Всички момичета се изреждат. Накрая се представя и „принц Константин“, който освен сядането трябваше и да се представи, защото не бе участвал в предишното упражнение за увереност. Същото важи и за Жулиета и Диана.

След това Сашо разказва на децата за Джована Вирга от Института за незрящи в Палермо, която е напълно сляпа. Той им обясни как тя е влязла в залата, по какъв начин е седнала на стола и как говореше, движейки главата си отляво надясно и обратно, сканирайки с поглед публиката, така че всички да срещнат очите ѝ и да са ангажирани с това, за което говори. Обсъждахме с децата колко е важно движението на главата, обръщането към говорещия, дори и това за децата да не е необходимо, то създава чувство за комфорт и успокоява виждащите.

За следващата ни среща, децата ще трябва да си изберат в ролята на какъв велик, гениален професор да влязат – по какво е професор – и да се подготвят за импровизирана реч.

### **Осемнадесета среща – 15.01.2016г.**

Първа група: Никола, Николета, Вики, Стефан, Клара, Иван, Петър (7 деца)

Втора група: Моника, Беатрис, Петра, Любка, Николета, Жулиета, Диана, Косьо (8 деца)

Водещи този ден са Сашо, Ина и Косьо. Тяхната задача освен да загреят децата е да ги накарат да влязат в ролята на професор, който е направил някакво откритие или има нещо изключително важно да сподели с публиката. Целта е професорът да може да се придвижи свободно до своя стол, преди да седне да огледа събралите се на лекцията му/й хора, след това с минимум движения да седне на стола и да направи своето представяне.

Цвета и Зори са в Херефорд, Англия за четвъртата партньорска среща по проекта.

### **Деветнадесета среща – 22.01.2016г.**

Първа група: Никола, Николета, Вики, Клара, Петър (5 деца)

Втора група: Моника, Беатрис, Петра, Любка, Николета, Жулиета, Диана, Косьо (8 деца)

37



Двете групи започват със загрявка. След това упражняват гласовете и концентрацията с едно „ха“ упражнение, при което са наредени в кръг и един, посочен за водещ трябва да направи движение и стъпка напред и да каже „ха“, но едва тогава, когато е преценил, че останалите го усещат и ще направят упражнението синхронно. След това и двете групи продължават със свободно ходене на сцената, като идеята е да го правят свободно, спокойно и внимателно, така че да не се блъскат. На част от тях им се получава чудесно. След това трябва да ходят като малко дете, красива жена, войник и най-накрая като професор, който има много какво да каже. След ходенето идва ред на упражняване на ставане от и сядане на стол, включващи минаване зад и пред стола с минимум движения. Следва влизане в ролята на професор, който е направил откритие или изобретение. Този път обаче, за да участват абсолютно всички, независимо от ограничението във времето, срещу професора се изправят журналисти, които му/й задават въпроси, които може да имат за цел да достигнат до повече информация или да провокират професора.

Вики – открила риба с цветовете на дъгата, 6 см дълга, соленоводна, не е дънна, хапва водорасли.

Никола – открил нов вид тигри, шарени, в Япония. Хапват слонове и други големи животни. Водни са, защото кожата им е толкова дебела, че усещат 15 градуса като 45. Живеят в крайбрежни гори, за да могат да плуват през деня и да ловуват през нощта.

Петър – открил извънземно. Дребно, зелено, с антени вместо уши. Иначе – хуманоидно на вид. Изследват го сега и още не знаят има ли други като него и дали е мъжко/женско.

Клара – открила куче с два крака, прилично на голдън-ретривър, краката са преден отляво (по-силен от двата) и заден отдясно. Кучето е земно!

Петра – професор по очни болести, която сам самичка обучава хиляди студенти (лекари, стажанти, всякакви) как да лекуват всякакви заболявания.

Любка – изобретила е кухня за слепи. Мострите на готварските уреди могат да бъдат видяни и тествани в нейния ресторант, където може да се направи поръчка, а освен това да бъде дегустирана и вкусна храна, приготвена на място.

Моника – създава програма за обучение по фризьорство за незрящи фризьори.

Беатрис – спортна тематика, представя гол-бал – правилата на играта, както и други спортове за хора с нарушено зрение.

## **Двадесета среща – 12.02.2016г.**

**Първа група:** Николета, Хакан, Злати, Вики, Илкай, Клара, Петър (7 деца)

Фасилитаторите бяха в пълен състав: Цвета, Ина, Косьо, Александър и Зори

Срещата този път започна с въпрос от Цвета „Защо идвате на театралните уъркшопи?“

Имаше най-разнообразни отговори, от „защото искам да стана актьор!“ на Хакан, през „забавно ми е“ (Петър и Николета), „хубаво ми е и обичам театъра“ (Илкай), „интересно ми е“ (Клара), „чувствам се добре и ми е приятно“ (Злати), до „за да се науча на нещо повече от това, което мога!“ (Вики). Сякаш тази кратка дискусия добави малко сериозност към срещата и след нея децата бяха много концентрирани.

Продължихме с раздвижване на ставите, загряване, скокове, плие и т.н.

След това Александър (Шаманчето) пое щафетата и след като разчистихме от мебели две от стените, помоли децата да долепят тела до стената, да я проучат, да се запознаят с нея и с обхвата на телата си и да се подготвят за оформяне на барелефи, според неговите инструкции. Започнаха от дърво, последваха банан, прозорец, принц/принцеса, войник, шампион, щастие, умора, птица, мравка, обръкване ...

След това преминахме към темата „пътуване“. Всички сме пътували и знаем, че всеки път започва със заминаване, преминава през самото пътуване като процес и приключва с пристигане на новото място.





За начало децата трябваше да заемат позата, която според тях най-точно отговаря на тяхното „заминаване“ (първи етап от пътуването). Когато Александър ги запитва какво е чувството в този момент, докато бяха в пози, те дадоха следните отговори: „добре; щастлива съм; радостно, но също така и притеснено; супер, защото заминавам, нетърпелив съм; болка; щастие; развълнувано и щастливо; раздвоение – хем ми се занимава, хем – не“.

След това дойде самото „пътуване“. Децата отново заеха пози според личните си усещания и резюмираха емоциите си чрез: „изморено; леко напрегнато; нетърпеливо; болка в краката и кръста, обаче удовлетворение; интересно; развълнувано; радостно и любопитно въпреки умората“.

Завършихме с трета фаза – „пристигането“. Тук палитрата от емоции включваше: „хубаво; развълнувано; щастливо; жизнено и щастливо; радостно и облекчено; топло и дишам по-леко“.

След това всички бяха запитани къде са пристигнали. Отговорите бяха Лондон, Париж, Македония, Сърбия, Калифорния, Индия, Англия, на остров.

След това всички тези „дестинации“ бяха поведени от Александър хванати за ръце, направиха една обиколка на „света“ и се прибраха обратно в София. Шамачето направи резюмиране на това, което ни се случи, емоциите, през които преминахме от тръгването до пристигането. След това посочи, че освен път навън има и път навътре, който води към вътрешния Лондон, Англия, Македония, Сърбия и т.н. и че много често хората предприемат път навън, за да търсят нещо, което би трябвало да търсят в самите себе си.

Преди да направим етюд за завършек, по предложение на Хакан изиграхме една игра, в която подредените в кръг участници трябваше да довършат история, като първия каже нещо, втория повтори казаното от първия и добави нещо свое, третия повтори казаното от първите двама и добави нещо свое и така нататък до края.

Историята, която сътворихме беше както следва: „Отивам в Италия! Ще си взема парфюм, ще си взема дрехи, няма да си взема часовник, няма да си взема джапанки, обувки, гребен. Категорично няма да си взема притесненията, но ще си взема вълнението и ще си изкарам страхотно. Все пак ще си взема и футболната топка и няма да забравям билета!“

Етюдът, който Цвета предложи за финал, представляваше полет със самолет. Стаята беше подредена подобаващо, а с децата си разпределихме ролите – пътници, стюарди, пилот, официално лице от компанията превозвач. Получи се просто чудесно. Всички влязоха в роля, трябваше да се представят съвсем накратко (счетоводител, спасител, лекар, бизнес дама и прочие), а Константин Кучев изсвирваше музикален портрет на всеки участник в етюда. Отличен завършек на срещата с първа група! ☺

**Втора група:** Моника, Беатрис, Петра, Николета, Диана, Настя (6 деца)

С втората група действието се разви по същия начин като с първата. На въпроса защо идват на театралните уъркшопи, децата отговориха така: „Идвам, защото уча нови, полезни неща!“ (Моника), „защото ми е много забавно и много хубаво и защото се интересувам от театър. Бях любопитна да се запозная с вас още преди да започнем“ (Настя), „интересно ми е, хубаво ми е и ми е полезно!“ (Бети), „приятно ми е“ (Петра), „за да науча нещо, да се забавлявам“ (Диана), „защото ми е весело“ (Николета).

Продължаваме със загревка и след това играта с изобразяване на барелефи на стената. Фасилитатор на упражнението отново е Александър. Децата възпроизвеждат принцеса, цвете (чудесен ефект на вятър в градината! ☺), дърво, банан, войник, бебе, умора, гняв, щастие, птица.



Последва етюдът с пътуването – заминаване, самото пътуване, пристигането. Оценките на децата относно моментните им емоции в различните фази на пътуването бяха подобни на тези на децата от първата група. Местата, до които пристигнаха бяха Англия, Америка, Варна, Нова Загора, Лас Вегас и „цялата чужбина“. Сашо след това отново поведе цялата тази поредица от дестинации на един поход из света хванати за ръце, за да се завърнат отново накрая всички в София. Резюмирахме дейността.

За завършек на деня, Цвета организира етюда с пътуването със самолет. Всичко се получи толкова добре, колкото и с първата група, а Моника упорито говореше на полу-английски, полу-български, бидейки англезична актриса.

Чудесна среща!

### Двадесет и първа среща – 19.02.2016г.

**Първа група:** Николета, Хакан, Злати, Вики, Клара, Петър, Иван, Никола (8 деца)

**Втора група:** Николета, Беатрис, Настя, Петра, Любка, Моника, Стефан, Жулиета, Диана (9 деца)

Фасилитатори: Цвета, Ина, Константин и Александър

Прави се разгрявка с музикален съпровод. Свободно придвижване на сцената – всички ходят спокойно и свободно, опитвайки се да не се блъскат.

Сценката след това е първа любовна среща в кафене.

### Двадесет и втора среща – 26.02.2016г.

**Първа група:** Николета, Хакан, Злати, Вики, Клара, Илкай, Никола (7 деца)

Фасилитатори: Цвета и Зори

Срещата започва с малко време за споделяне. Въпросите, които Цвета задава на децата са „Как се чувствате когато играете? Кое ви е най-лесно/трудно от нещата, които правим заедно? Използвате ли нещо от наученото в ежедневието си?“

Клара споделя, че се чувства добре като актьор и че най-много обича разиграването на сцени. Разгряването ѝ е най-трудно.

Вики казва, че игрите са ѝ най-лесни и интересни. Казва, че все още ѝ е трудно споделянето понякога.

Злати споделя, че упражненията и споделянето са ѝ най-лесни. Играта на сценки ѝ е най-трудна, защото тя изисква концентрация.

Илкай – всичко ѝ е лесно и приятно. Няма нещо, което да се отличава – тя се забавлява през цялото време.

Николета – най-много обича игрите и казва, че любимата ѝ роля е на влюбена на първа среща в кафене. По време на уъркшопа от предишния петък, тя получава първа целувка на въпросната среща с нейното бъдещо гадже.



Никола – нищо не му е трудно, освен може би споделянето. Когато идва на театър му е весело във всичко, което правим заедно. Любима роля – може би ролята на професора. Никола споделя, че се старее да прилага в часовете в училище правилата за структуриране на речта, на които винаги обръщаме внимание по време на уъркшопите.

Хакан – всичко му е лесно и приятно. Отново заявява, че иска да стане актьор. Любима роля смята, че е от сценката с полицаите и крадците.

Продължаваме със загривка. Цвета пее и свири на децата, а те се движат свободно на импровизираната сцена.

Последва игра на съдебна зала! Обвиняема е Илкай, която е пребила касиерка в банка и я е ограбила. Защитата и обвинението си свършват добре работата – Илкай получава само 10 години затвор за извършеното престъпление. Хакан е съдия, Злати – адвокат, Никола – прокурор, останалите са свидетели – сестра на обвиняемата (Вики) и пребитата банкова служителка (Клара).

**Втора група:** Николета, Моника, Стефан, Жулиета, Диана, Любка, Петра, Настя, Косьо (9 деца)

И тази среща започва с малко време за споделяне. Въпросите, които Цвета задава на децата са „Как се чувствате когато играете? Кое ви е най-лесно/трудно от нещата, които правим заедно? Използвате ли нещо от наученото в ежедневието си?“

Моника е първа. Тя споделя, че ако изобщо може да се говори за най-трудно нещо, то това е било правенето на предмети. Всичко ѝ е много приятно. Уменията, които е усвоила и използва – да е концентрирана, да води умело разговори, да възпроизвежда всичко научено по време на участия. Любима роля – когато се е правила на известна скиорка. Голямо предизвикателство е била миниатюрата с Ина.

Жулиета е доволна и щастлива от всичко. Единствено я затруднява имитирането на предмети

Любка споделя, че най-лесна и приятна е била за нея ролята ѝ на влюбена на първа среща в кафене.

Косьо се затруднява понякога при споделянето. Физическите разгривки са му ок. Харесват му много сценките и различните етюди, които децата разиграват. Емблематична роля – в кафенето на среща.

Петра много е харесала сценакта в кафенето и особено превъплъщенията на Сашо Шаманчето като сервитьор. Харесва споделянето и физическата разгривка.

Настя – най-много я затруднява пресъздаването на предмети. Физическата разгривка ѝ е полезна. Кафенето е било яко – харесва си тази роля. Смята, че има подобро сценично поведение.

Стефан и той се затруднява най-много с предметите. Много се е забавлявал с ролята си в кафенето на първа среща. Ролите на мафият, пират и други също много го забавляват. В общуването се радва на много приятели в училище.

Преминаваме към разиграване на съдебна зала. Извършеното престъпление от Жулиета (Илиана Димитрова), която е чистачка в дома на заможна възрастна двойка, е измама с цел присвояване на имота им и след това двойно убийство. Съдията е Мони (съдия Методиева), адвокат – Диана Иванова, Стефан е свидетел на обвинението – син на убитите, Настя е прокурор Луканова, Любка е свидетел на защитата – готвачка в имението, приятелка на обвиняемата чистачка-убийца.



## Двадесет и трета среща – 11.03.2016г.

**Първа група:** Николета, Хакан, Злати, Вики, Клара, Илкай, Никола, Петър (8 деца)

Срещата започва с въпроса „на колко се чувствате днес?“ Децата отговарят различно – едни са стари и уморени, други пораснали, а трети – се радват на усещане за възрастта, на която са в момента. След това правим кръг, всеки заема позата на своята възраст и издава звук, който смята, че отговаря на моментното състояние. Другите се стремят да го възпроизведат възможно най-точно. Следва загряване на телата и гласовете. Изпробваме висок, нормален и нисък говор и децата правят диалози като избират различни типове говор.

Следва играта „изведнъж“. При нея един от двама разказвачи въвежда в обстоятелствата на историята, а другият – въвежда обратите. Докато две от децата разказват и създават история – всички останали разиграват това, което чуват.

**Втора група:** Хакан, Жулиета, Николета, Настя, Моника, Любка, Петра, Косьо, Беатрис (9 деца)

Заниманията и с тази група са същите. Основната цел, която фасилитаторите (днес в пълен състав – Цвета, Ина, Александър, Константин и Зори) си поставят е децата да тренират разказваческите си умения.

## Двадесет и четвърта среща – 18.03.2016г.

**Първа група:** Николета, Хакан, Иван, Вики, Клара, Никола, Петър (7 деца)

Срещата започва със загряване, при което указанията се подават на английски, а едновременно с тях върви и превод на български. Целта е децата да свикнат да слушат и двата езика почти едновременно и да са съсредоточени.

След това говорим за Италия и Великобритания – какво знаем за тях.

Започва играта. Децата са по двойки и играят на скулптори и скулптури – докато единият е материал, другият го скулптира, както желае. После ролите се сменят.

След тази дейност децата се разделят на 2 групи и получават задача сами да оформят етюд, да си разпределят ролите и след това да подредят сцената и да представят етюда.

Никола, Иван, Николета и Клара изиграха етюд, в който 3ма полицаи, единият от които корумпиран, преследваха престъпник, който все им се изплъзваше.

В следващия етюд Петър и Хакан играеха най-добри приятели, които се скараха заради момиче, което и двамата харесват. След сбиване между двамата, те осъзнаха, че няма смисъл да се карат заради една жена. Простиха си и се сдобриха.

Срещата с първа група завърши с анализиране на ролите и кой как се е чувствал в своята роля.

**Втора група:** Жулиета, Диана, Николета, Настя, Моника, Петра, Косьо, Беатрис (8 деца)

42



Загрявка с инструкции на английски и симултанен превод. След това играем на орел и орле. Децата са разделени по двойки. В началото единият е възрастен орел, а другият – малко орле. След това ролите се сменят. Идеята е орелът да учи малкото орле да лети. Когато дейността приключи и всички бяха минали и през двете роли, ги запитахме как са се чувствали в ролята на възрастен орел и как – в ролята на малко орле. Повечето малки орлета заявиха, че са се чувствали уязвими, плахи, несигурни, с усещане, че майката орлица иска да ги претупа и да ги изгони, че не им обръщат достатъчно внимание и т.н. – все отрицателни емоции и усещане, че за тях не се полагат достатъчно усилия. Повечето големи орли споделиха, че се чувстват уверени, отговорни и загрижени, с желание да споделят своите знания и умения с младите. Имаше разбира се и орли, които смятаха, че не са добри учители и не вършат добра работа с малките орлета.

Последва разделяне на 2 групи и възлагане на задачата всяка група да състави етюд, да разпредели ролите и след това да си подготви сцената, на която ще се случват нещата.

В първата група бяха Моника, Настя, Диана и Бети, които бяха ученички в спор, учителка, която постоянно говори по телефона, включително и в час и недоволна от учителката директорка. За по-голяма драматичност, героинята на Настя беше бутната от съученичката (Диана) и си счупи крака и всичко това докато учителката (Моника) си говореше с някого по мобилния. Супер сценка. Децата бяха много концентрирани и останаха в ролите през цялото време.

Втората група включваше Жулиета, Петра, Николета (три приятелки, които искат да си намерят уютно кафене, в което да се почерпят) и Косьо (сервитьор-непукист, на който му беше писнало да работи и отказваше да ги обслужи ... след известно време в етюда Косьо влезе в ролята на конфискатор и искаше да прибере наследствената маса в жилището на Жулиета – останала от баба й). Получи им се чудесно, много емоционално и с много хумор. Жулиета демонстрира актьорска увереност и самочувствие, които съвсем не са й присъщи, когато е самата себе си.

### Двадесет и пета среща – 25.03.2016г.

**Една група:** Николета, Беатрис, Настя, Любка, Моника, Злати, Вики, Никола, Косьо, Петър, Петра (11 деца)

Заниманието включва загрявка, след това представяне на информация за предстоящото пътуване към Палермо. След като към групата се присъединява Константин Кучев преминаваме към певчески упражнения – тренираме „Истинското зрение“ и „I see you, ti vedo, виждам те“.

### Двадесет и шеста среща – 15.04.2016г.

**Една група:** Николета, Хакан, Илкай, Вики, Клара, Настя, Петър, Злати, Моника (9 деца)

Ретроспекция след седмицата в Палермо. Упражнения за разгрявка и разиграване на сценки.

Фасилитатори са Цвета и Константин.





## Двадесет и седма среща – 13.05.2016г.

**Първа група:** Вики, Злати, Клара, Никола, Петър, Илкай, Косьо (7 деца)

Фасилитатори са Ина, Цвета, Сашо (помага Зори)

За начало правим загревка. След това продължаваме с въпрос от Цвета кой как се чувства, защото не сме се срещали отдавна, а и упражнението има за цел след като един обясни как са минали дните му и какво е настроението в момента, другите да го пресъздадат с глас и тяло максимално вярно.

Първи е **Никола**, който с много мъка от страна на водещите накрая споделя, че му е топло, че отношенията му с хората са средни, че не харесва жегата, не се чувства добре, когато е горещо. Като се има предвид след колко въпроса той достига до тази формулировка, водещите посочват за него, че и среща затруднения да изрази чувствата си. Останалите деца го изиграват, но им е много трудно отначало. Нужни са доста насърчения от страна на Цвета, за да схванат какво трябва да се получи, а и липсата на емоция в статуса на Никола, допълнително ги затруднява.

Следващ е **Петър**, който е много весел, денят му е хубав. Ваканцията е минала без особено вълнуващи събития, но и не е имал нужда от такива. Имал е класно в сряда. Чувства се яко (смеем да предполагаме, че и ние сме част от причините да се чувства така☺). Децата изиграват неговите емоции и впечатления от последните седмици далеч по-успешно отколкото при Никола. Цвета им напомня, че трябва да слушат като актьори, а не като съученици, за да преценят с какъв звук да изобразят чувството, което е споделено.

**Косьо** споделя, че е добре, щастлив е, нищо необичайно не му се е случвало. Бил е на Банско, където семейството му има къща. Ходили са на църква, но той не обича това особено много. В училище почти всичко е наред – остава само да стане ясен резултатът от класното. Останалите го изиграват отлично. Самият Косьо се включва изключително адекватно в изиграването на останалите – много добре чува и използва важни моменти от разказа. Прави впечатление, че общува с всички нас далеч по-освободено от няколко месеца насам.

Ред е на **Злати**, която споделя, че се чувства страхотно. Радостна е. Денят е хубав. И тя е била леко притеснена заради класното по български, но мисли, че резултатите ще са добри. Всичко е супер, приятелите ѝ също. Децата я изиграват перфектно.

**Вики**, която по време на Палермо и след него е значително по-отворена и общува много по-свободно и спокойно с всички нас, споделя, че се чувства добре въпреки класните и контролните. Била е на концерт предишната седмица. Не ходи често на концерти. Била е там с много приятели, отношенията с които са супер. Удовлетворена е и се чувства страхотно. Отново силни, отчетливи емоции, които децата изиграват ярко.

**Клара** казва, че е добре, само се ядосва на Косьо, който я имитира и ѝ се подиграва. Изиграват нейните емоции, като Косьо, който е причина за нейния дискомфорт, се включва доста интензивно – в своята роля и в нейната също. Клара обаче не е сигурна, че са изобразили емоциите ѝ по подходящ начин – тя е доста по-тиха, а я изиграват много шумно и бурно.

**Илкай** е изморена от многото изпити и също е изиграна правилно от децата.

**Инчето** споделя, че ѝ е било студено, обаче след като си свършила работата и навън било вече слънчето и прекрасно и настроението ѝ веднага се оправило.

**Александър** споделя за свои неволи, за здравословни проблеми у дома и за момент, в който е бил много ядосан, но сега отново се бил успокоил. Децата го изиграват, но никак



пропускат финала с успокоението, което може да означава, че го усещат все още не съвсем спокоен.

**Цвета** споделя, че за 10 дни остава сама с децата – съпругът заминава за Япония – и на нея едновременно ѝ е неприятно, че ще са разделени толкова време, но и се вълнува какви прекрасни неща ще донесе той от там за семейството. Много ярко изиграване от децата.

**Зори** също споделя за физически травми, чувство на безпомощност, болка. Но вече всичко е ок и тя е в старата си форма. Децата изиграват емоциите и физическите усещания.

Тъй като наближава конференция по проекта в София, на която децата трябва да се представят с уъркшоп, Цвета и останалите ги насърчават да споделят кои упражнения и игри от последните година и половина са им направили най-голямо впечатление. Изпъкват следните:

- Съдебна зала – когато си бяха разпределили ролите на съдии, адвокати, обвиняеми, свидетели, прокурори и прочие;
- Лъжливо описание – когато децата се описваха с измислени характеристики и факти, така че нищо от казаното да не се отнася до тяхната личност. След това, с измислените персонажи бяха вкарани в мини разиграване на сцена.
- Пресъздаването на тропичен дъжд;
- Срещите и диалозите в кафенето;
- Професорските персонажи и журналистите – кой какво е открил, защо е важно и прочие;
- История по дума;
- Приказката за злата кралица;
- Диалог (караница) с тарамбуки;
- Ситуацията със самолета, когато Константин Кучев изсвирва всеки описан персонаж от участващите в етюда;

Срещата продължава с изиграване на приказка за 5 омагьосани принцеси в една гора – Злати (принцеса Теодора) е зайче, Вики (принцеса Розалина) е котка, Илкай (принцеса Пенка) е куче, Клара (казва се Р Точка) е рак, Сашо (Александър Евтимов – е принцеса Лили) е прасенце – които се срещат с трима братя ловци – Никола (ловец Симеон, първи ловец от племето на хазарите), Петър (втори ловец, най-умен и най-голям от всички и се казва Розчо) и Косьо (трети ловец, на който му викат Господин Шпагата, а истинското му име е Иван Иванов Шпагата – най-малък от братята, но и най-точен в стрелбата), които могат да ги освободят от магията само ако всеки от тях целуне всяка от принцесите.

Следва разиграване на историята.

**Втора група:** Мони, Любка, Петра и Беатрис (4 деца)

Срещата преминава под знака на планирането – има доста дати, които трябва да се уточнят, за да може децата и фасилитаторите да се подготвят за 10ти юни – конференцията по проекта – и за 15ти юни – представлението в залата на училището, когато Мони трябва да бъде водеща на уъркшоп и ще трябва да имитира фасилитаторите. Идва Константин Кучев. С момичетата се разпяваме – подготвяме се да представим „Истинското зрение“, „I see you, ti vedo, виждам те“ и „Хайда“.

Фиксираните дати за следващите срещи, които (с изключение на 8ми и 12ти) трябва да са общи с всички деца и в залата на училището, са както следва:

27ми май – петък – редовно.

1ви юни – от 13:00 до 16:00 – в залата на училището



7ми юни – от 14:00 до 16:00 – в залата на училището

8ми юни – Моника, Петър и Ина – работа по миниатюрата

10ти юни – конференция в хотел Св. София – 13:00.

12ти юни – Моника, Петър и Ина – работа по миниатюрата.

14ти юни – генерална репетиция от 14:00 до 16:00

15ти юни – представление от 14:00. Среща за подготовка и настройка поне два часа по-рано.

### **Двадесет и осма среща – 27.05.2016г.**

**Една група:** Беатрис, Хакан, Петър, Косьо, Настя, Клара, Диана, Жулиета, Никола, Вики, Злати, Иван, Николета (13 деца)

Децата разгриват и започват с изследване на сцената в залата, в която се провежда днешната среща. След това започват да си измислят персонажи. Изиграват своите персонажи, търсят интересното и характерното, за да го експонират и експлоатират. Следва разиграване на групови сценки, в които условието е да има неочакван, внезапен обрат и също толкова неочакван край.

Децата се групират по двойки и тройки както следва:

- Петър и Беатрис
- Никола и Жулиета (много добро разиграване – и двамата са психично болни, но смятат, че са важни личности с много отговорности. Героинята на Жулиета дори се смята за лекар в психиатричната клиника)
- Косьо, Иван и Вики – Косьо е доста артистичен и с чудесно въображение, макар че не може да контролира своите емоционални реакции и подскане
- Злати и Николета
- Диана и Клара
- Настя и Хакан

Разбираме се да се видим на 1ви юни, когато трябва да има избистряне на програмата на демонстрационния уъркшоп за конференцията на 10ти юни.

### **Двадесет и девета среща – 01.06.2016г.**

**Една група:** Беатрис, Хакан, Петър, Косьо, Настя, Клара, Диана, Жулиета, Моника, Вики, Злати, Николета, Любка, Петра (14 деца)

Фасилитатори: Цвета и Ина.

Предлагат на вниманието на децата следната структура на представлението на 15ти юни:

46



- Миниатюра
- I see you
- Монологи на персонажите, избрани от децата, с изсвирване на всеки персонаж от Косьо
- Движение на фона на музиката, докато се намерят по двойки
- Сцени по двойки, като между всяка сцена се случва диалог с тарамбуки
- Тропически дъжд
- Финал с „Истинското зрение“

Персонажите, които децата си избират са следните:

- Жулиета – стара баба, която се оплаква от всичко – политици, новата цена на билетчетата за градски транспорт и т.н. (нуждае се от забрадка)
- Моника – бизнес дама (нуждае се от черно сако, официална)
- Вики – индийска, полицайка, на 30 години е; йога, хармония, светлина (нуждае се от шал)
- Настя – хитра „кифла“, обича да ходи по магазини, парички ѝ трябват
- Клара – бедно момиченце от ромски произход
- Бети – песимистка, на която нищо не ѝ се получава, всичко е зле и нищо няма да излезе
- Хакан – фитнес маниак на 21 години, фитнес инструктор от Перник
- Злати – хирург, на 27 години. Няма съпруг или приятел, защото работата ѝ е много важна, води самотен живот (нужна ѝ е бяла престилка)
- Диана – модел; по цял ден е по снимки, ревюта нон-стоп
- Косьо – пияница, от малък захранен с винена попара
- Пепа – млад джентълмен, влюбен, иска да предложи брак на своята избраница (трябва му кутийка за пръстен)
- Петра – строителен предприемач (Парашкев), използвач, тормози работниците си
- Любка – мечтае да стане певица, студентка, работи като кофражист, за да изкарва прехраната си
- Николета – бабка номер две, която недочува и постоянно пита „Каквоооо?“ (трябва ѝ бастун)

Двойките са както следва:

Вики + Бети

Диана + Хакан

Пепа + Моника

Настя + Косьо

Злати + Илкай (трябва да си избере роля)

Петра + Любка

Жулиета + Николета

Клара + ? (монолог)



Следва изпробване на двойките, които са формирани и участниците, в които, присъстват. Много забавно. Моника се ангажира да работи с Клара по ромското звучене.

Чудесна среща! Разбираме се за следваща среща на 7ми юни, вторник, отново по същото време – 13:00 – в залата.

### Тридесета среща – 07.06.2016г.

**Една група:** Беатрис, Петър, Косьо, Настя, Клара, Диана, Жулиета, Моника, Вики, Злати, Николета, Петра, Илкай (13 деца)

Фасилитатори: Цвета, Ина, Константин и Александър.

Децата репетират за предстоящото представление на 15ти юни. Изпробват излизането и разпределението по сцената. След това всеки представя монолога на своя персонаж и фасилитаторите дават препоръки и идеи за подсилване и истинност на избраната роля.

Настя е красива млада жена, занимава се с козметика, обича готините мъже, коли и шопинг. Необходима ѝ е кокетна чантичка, рокля, пантофи.

Злати е млада лекарка, която живее и работи във Вашингтон. Няма личен живот. Казва, че професията ѝ е нейния живот. Нуждае се от стетоскоп, от престилка.

Жулиета е бабка, която се оплаква от всичко. Нуждае се от забрадка и от дълга пола.

Клара е едно бедно циганче. Нуждае се от малко опърпани, скъсани дрешки.

Вики – индийка, полицайка. Нуждае се от някакъв красив шал.

Бети – песимистката.

Диана – млада красавица – фотомодел.

Илкай – зловна химичка, която прави отрови за хлебарки и мишки, но с удоволствие би изтровила и доста хора. Нуждае се от някаква колба примерно или отново от бяла престилка.

Петра – играе Парашкев Топалов, 50 годишен мъж, който е строителен предприемач. Всички много го мразят, защото си държи работниците до 10 часа вечерта. Може една шапка и примерно голям чертеж.

Косьо – пияница! На него му трябва бутилчица с пиене (вода и ябълков сок).

Петър – млад джентълмен, влюбен в персонажа на Моника, която е млада бизнес дама. На нея ѝ трябва подходящо строго облекло.





Посочената по-горе поредност е и поредност на излизането на децата за представяне на техните монолози в рамките на планираното представление.

Комбинациите (дуети), които ще последват, ще бъдат: Настя + Косьо; Жулиета + Николета; Диана + Илкай; Бети + Вики; Петър + Моника; Злати + Петра + Клара.

Следваща среща и генерална репетиция за представлението – 14 юни, 13:15.